

UDK 355.1(436:497.5 Varaždin)”1732”(093)
94(497.5)”1732”(093)
Primljeno: 5. 11. 2016.
Prihvaćeno: 9. 10. 2017.
Izvorni znanstveni rad
DOI: 10.22586/pp.v53i2.39

“Statuta Confinariorum Varasdinensium” iz 1732. godine: latinski i kajkavski tekst

Zlatko Kudelić
Hrvatski institut za povijest
Opatička 10
10 000 Zagreb
Republika Hrvatska
E-adresa: zkudelic@isp.hr

Autor objavljuje latinski i kajkavski tekst krajiških povlastica iz 1732., iznosi širi kontekst njihova nastanka u prvoj polovici 18. stoljeća i ističe posebnosti ovoga dokumenta.

Ključne riječi: Hrvatsko-slavonska vojna krajina, Statuta Valachorum, Varaždinski generalat, krajišnici, Habsburška Monarhija, Karlo VI.

Uvod

Među najvažnije isprave za povijest Hrvatsko-slavonske vojne krajine (dalje: Krajine) svakako spadaju takozvani “Statuta Valachorum” (Vlaški zakoni),¹ do-

¹ Tekst “Statuta Valachorum” iz 1630. godine na latinskome jeziku objavio je F. Vaniček još 1875. godine u knjizi o Vojnoj krajini, a nakon njega objavio ga je Ferdo Šišić 1918. godine u petome svesku hrvatskih saborskih spisa. Hrvatski prijevod latinskoga izvornika, koji se čuva u Hrvatskome povijesnom muzeju, objavila je Zrinka Blažević 1999. godine. U knjizi Z. Mirdite iz 2009. godine također je objavljen prijevod ovoga dokumenta, a objavio ga je i H. Petrić 2013. godine u monografiji o gradu Bjelovaru. Srpski prijevod Vere Petrić iz 1968. godine ponovno je objavio 2011. godine B. Kršev. Opširnije: František Vaniček, *Spezialgeschichte der Militärgrenze aus Originalquellen und Quellenwerken geschöpft*, I. Band (Wien: Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdruckerei, 1875), 410-420; Ferdo Šišić, *Hrvatski saborski spisi V (1609-1630)* (Zagreb: Knjižara Dioničke tiskare, 1918), 479-490; Drago Roksandić, Čedomir Višnjić, ur., *Statuta Valachorum: prilozi za kritičko izdanje, prijevod izvornika Zrinka Blažević* (Zagreb: Srpsko kulturno društvo “Prosvjeta”, 1999); Zef Mirdita, *Vlasi-starobalkanski narod (od povijesne pojave do danas)* (Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2009), 143-154; Boris N. Kršev, “Statuta Vala-

kument objavljen 1630. godine kojim su za vladavine Ferdinanda II.² uređena prava i dužnosti krajišnika Hrvatsko-slavonske vojne krajine.³ Ovu ispravu, koju

horum – pravna osnova nastanka Vojne granice – Krajine)", *Civitas. Časopis za društvena istraživanja* 2 (2011): 129-148, 136-147; Hrvoje Petrić, *Pogranična društva i okoliš. Varaždinski generalat i Križevačka županija u 17. stoljeću* (Samobor: Meridijani, 2012), 170-190; Hrvoje Petrić, "Bjelovarsko područje do osnivanja Bjelovara 1756. godine", u: *Povijest Bjelovara od početka naseljavanja do Domovinskog rata*, ur. Željko Holjevac, Hrvoje Petrić i Željko Karaula (Zagreb: HAZU, 2013), 17-142, 68-77.

² O Ferdinandu II. kao vladaru vidjeti: Ivan Kukuljević Sakcinski, *Borba Hrvatah u Tridesetogodišnjem ratu* (Zagreb: Matica hrvatska, 1874); Robert Bireley, *The Jesuits and the Thirty Years War: Kings, Courts and Confessors* (Cambridge: Cambridge University Press, 2003); Vladimir Huzjan, "Pokušaj otkrivanja nastanka i razvoja kravate kao riječi i odjevnog predmeta", *Povijesni prilozi* 34 (2008), br. 34: 103-121; Thomas Brockmann, *Dynastie, Kaiseramt und Konfession. Politik und Ordnungsvorstellungen Ferdinands II. im Dreißigjährigen Krieg* (Paderborn: Ferdinand Schöningh Verlag, 2011); Peter H. Wilson, *Europe's Tragedy: A History of the Thirty Years War* (London: Allen Lane, 2009); Robert Bireley, *Ferdinand II, Counter-Reformation Emperor, 1578-1637* (Cambridge University Press, 2014).

³ Od početka devedesetih godina 20. stoljeća razvila se opsežna rasprava u hrvatskoj historografiji ima li pojam "Vlah" etničko, konfesionalno ili neko drugo značenje. Autor teksta ističe da se ovaj pojam koristio u širem značenju kao oznaka za svu krajišku populaciju koja je uživala "vlaška" prava, ali i kao konfesionalnu oznaku za pravoslavne krajišnike u ispravama o crkvenoj problematiki, posebno pitanju crkvene unije pravoslavnih krajišnika, koje srpska historiografija obavezno naziva Srbima bez obzira na njihovo različito podrijetlo, a uz koje u sačuvanome arhivskom gradivu dolaze i nazivi *Serviani, Rasciani, Graeci, Iliri, šizmatici i uskoci*, ovisno o arhivskome gradivu na koje se pojedini autori pozivaju. Opširnije: Fedor Moačanin, "Društveni razvoj u Vojnoj krajini", u: *Društveni razvoj u Hrvatskoj (od 16. stoljeća do početka 20. stoljeća)*, ur. Mirjana Gross (Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1981), 84-88; Fedor Moačanin, "Vojna Krajina do Kantonskog uređenja 1787.", u: *Vojna Krajina. Povijesni pregled, historiografija, rasprave*, ur. Dragutin Pavličević (Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1984), 26-27; Mirko Valentić, "O etničkom korijenu hrvatskih i bosanskih Srba", *Časopis za suvremenu povijest* 24 (1992), br. 3: 1-21; Zlatko Kudelić, "Povijest grkokatoličke Marčanske biskupije ('biskupije Vlaha') zagrebačkog biskupa Petra Petretića iz 1662. godine", *Povijesni prilozi* 22 (2003), br. 25: 187-216, 187, bilj. 2; Zef Mirdita, *Vlasi u historiografiji* (Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2004); Mirko Valentić, "Vojna krajina u 17. stoljeću", u: *Povijest Hrvata. Druga knjiga: Od kraja 15. stoljeća do kraja Prvog svjetskog rata*, ur. Mirko Valentić i Lovorka Čoralić (Zagreb: Školska knjiga, 2005), 111-114; Željko Holjevac, "Hrvatsko-slavonska Vojna Krajina u ranome novom vijeku", u: *Hrvatsko-slavonska Vojna krajina i Hrvati pod vlašću Osmanskoga Carstva u ranome novom vijeku*, ur. Željko Holjevac i Nenad Moačanin (Zagreb: Leykam international, 2007), 20, 50-58; Zlatko Kudelić, *Marčanska biskupija. Habsburgovci, pravoslavlje i crkvena unija u Hrvatsko-slavonskoj vojnoj krajini 1611-1755.* (Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2007), 57-73, 127-133; Zlatko Kudelić, "Isusovačko izvješće o krajiškim nemirima 1658. i 1666. godine i o marčanskom biskupu Gabrijelu Mijakiću (1663.-1670.)", *Povijesni prilozi* 32 (2007): 127-145; Wendy Bracewell, "The historiography of the Triplex Confinium, 16th-18th Centuries", u: *Frontiers and writing of history*, ur. Steven G. Ellis i Raingard Eßer (Hanover; Laatzten: Wehrhahn Verlag, 2007), 211-227; Keith Hitchins, "From Religious Community to Ethnic Nation", u: *Reconstituiri istorice. Idei, cuvinte, reprezentari. Omagiu prof. Iacob Mârza*, ur. Ana Maria Roman Negoii i Tudor Rosu (Alba Iulia: Aeternitas, 2006), 201; Zef Mirdita, *Vlasi-starobalkanski narod* (Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2009); Marko Šarić, "Inter-confessional Relations and (In)tolerance among the Vlachs (16th-17th Centuries)", u: *Tolerance and Intolerance on the Triplex Confinium. Approching the "Other" on the Borderlands: Eastern Adriatic and beyond 1500-1800.*, ur. Egidio Ivetić i Drago Roksandić (Padova: Cleup, 2007), 181-194; Sanja Lazanin, "Hrvatska povijest i narod u izvještaju Josepha von Sachsen-Hildburghausena", *Godišnjak njemačke narodnosne zajednice* 17 (2010): 55-64, 61-62; Marko Šarić, "Predmoderne etnije u Lici i Krbavi prema popisu iz 1712/14", u: *Identitet Like: Korijeni i razvitak*, I., ur. Željko Holjevac (Zagreb; Gospić: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2011), 326-384; Petrić, *Pogranična društva i okoliš*, 170-174; Zlatko Kudelić, "Hrvatsko-slavonska vojna krajina u novijoj historiografiji: dva desetljeća istraživanja i otvorenih pitanja", u: *Historiografija/povijest u suvremenom društvu. Zbornik radova s okruglog stola održanog 11. i 12. listopada 2011. u Zagrebu*, ur. Gordana Ravančić, Mislav Gregl, Ivana Horbec, Vlasta Švoger i Dinko Župan (Hrvatski institut za povijest: Zagreb, 2014), 43-49.

su potvrđivali Ferdinand III. godine 1642., Leopold I. godine 1659. i Karlo VI. godine 1717., povjesničari su navodili kao temeljnu ispravu koja je do Hildburghausenovih reformi 1737. godine regulirala život krajišnika⁴, ali o navodnome postojanju teksta “Statuta Valachorum” iz 1667. godine mišljenja se razilaze otkako je Fedor Moaćanin napomenuo da te godine nije objavljen niti je stupio na snagu novi vlaški zakon, odnosno da nisu postojala nova “Statuta Valachorum” i da bi ih trebalo spominjati samo ako će biti pronađeno novo arhivsko gradivo koje bi ih potvrdilo.⁵ Činjenica jest da su krajiški nemiri 1658. godine i Osmokruhova buna 1666. godine potaknuli vojne vlasti na određene promjene krajiškoga ustrojstva,⁶ pa je samostalno krajiško sudstvo prestalo djelovati ukinućem velikih sudaca čija mjesta više nisu popunjavana, kapetani su preuzeli u praksi sve sudske i upravne funkcije, ali nastojanja krajišnika da se popune

⁴ Potvrdnica “Statuta Valachorum” iz 1717. godine čuva se u Hrvatskome povijesnom muzeju, a objavio ju je R. Lopašić. Opširnije: Radoslav Lopašić, *Spomenici Hrvatske krajine, knj. III.: Od godine 1693. do 1780. i u dodatku od g. 1573 do 1730.* (Zagreb: na prodaju u Knjižari L. Hartmana (Kugli i Deutsch), 1889), 319; Kudelić, *Marčanska biskupija*, 441.

⁵ Dok je E. Rothenberg naveo da su *Statuta Valachorum* samo modificirana, N. Klaić zaključila je da do njihovih izmjena i ukidanja velikih sudaca nije došlo, a S. Antoljak da ih je Leopold I. podijelio donekle izmijenjena. Objavljivanje revidiranoga teksta *Statuta Valachorum* spomenuli su Z. Kudelić i S. Gavrilović, K. Kaser samo je naveo da je nakon nemira 1666. ukinut izbor velikih knezova, Ž. Holjevac da je taj dokument donekle modificiran 1667. godine, a H. Petrić da prijedlozi novih Statuta nisu nikada dobili formalnopravni oblik. Opširnije: Radoslav Lopašić, *Spomenici hrvatske krajine, knj. III.*, 319-322; Branko Sučević, “Razvitak ‘vlaških prava’ u Varaždinskom generalatu”, *Historijski zbornik* 6 (1953): 64-70; Stjepan Antoljak, *Bune pučana i seljaka* (Zagreb: Matica hrvatska, 1956), 219-221; Dušan Kašić, “Prilozi za istoriju ‘Statuta Valachorum’”, *Spomenik SANU* 106 (1956), br. 8: 37-50; Eric Gunther Rothenberg, *The Austrian Military Border in Croatia, 1522-1747* (Urbana: Illinois, 1960), 80; Fedor Moaćanin, “Statuta Valachorum od 14. aprila 1667”, *Historijski zbornik* 29-30 (1976 – 1977): 225-232; Nada Klaić, *Društvena previranja i bune u Hrvatskoj u XVI. i XVII. stoljeću* (Beograd: Nolit, 1976), 155-162; Ekkehard Völkl, “Militärgrenze und ‘Statuta Valachorum’”, u: *Die österreichische Militärgrenze. Geschichte und Auswirkungen, Schriftenreihe des Regensburger Osteuropainstituts*, ed. Gerhard Ernst, Band 8 (Regensburg: Verlag Laasleben, 1982), 16-21; Josip Adamček, “Problem krajiških buna u historiografiji”, u: *Vojna krajina. Povijesni pregled, historiografija, rasprave*, ur. Dragutin Pavličević (Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1984), 121-123; Fedor Moaćanin, “Pokušaji sporazumijevanja između hrvatskog plemstva i vlaha Varaždinskog generalata u 17. stoljeću”, u: *Vojna krajina*, 275-302; Karl Kaser, *Slobodan seljak i vojnik. Povojačenje agrarnog društva u Hrvatsko-slavonskoj vojnoj krajini (1535-1881.)*, sv. I. (Zagreb: Naprijed, 1997), 107; Josip Uhač, *Marčanska biskupija (eparhija)* (Zagreb: Glas Koncila, 1996), 11-18; Zlatko Kudelić, “Prijedlog dvorskih savjetnika caru Leopoldu I. o smjenjivanju marčanskog biskupa Gabrijela Mijakića i sužavanju vlaških povlastica iz 1668. godine”, *Croatica Christiana Periodica* 51 (Zagreb, 2003): 79-100, 93; Mirela Slukan Altić, “Teritorijalni razvoj i razgraničenja Varaždinskog generalata (1630.-1771.)”, *Podravina* 7 (2005), br. 7: 7-32; Slavko Gavrilović, *Građa za istoriju Vojne granice, knjiga III: Varaždinski generalat (1595-1704)* (Beograd: SANU 2006), 219-227; Holjevac, “Hrvatsko-slavonska Vojna Krajina u ranome novom vijeku”, 22, 63-64; Kudelić, *Marčanska biskupija*, 327-328, 332-345, 441; Kudelić, “Isusovačko izvješće o krajiškim nemirima 1658. i 1666. godine”, 154-156; Hrvoje Petrić, “Roman Catholic Church and Confessional Revival. (In)tolerance in a Complex Borderland up to 1630s. Case Study of the Town of Koprivnica”, u: *Tolerance and Intolerance on the Triplex Confinium*, 253-263; Mirdita, *Vlasi-starobalkanski narod*, 133-178; Petrić, “Bjelovarsko područje do osnivanja Bjelovara 1756. godine”, 81-82; Zlatko Kudelić, “Izvješće križevačkog pukovnika Johanna Josepha Herbersteina o Svidničkoj (Marčanskoj) biskupiji iz 1666. godine”, u: *Ascendere historiam. Zbornik u čast Milana Kruheka*, ur. Marija Karbić, Hrvoje Kekez, Ana Novak i Zorislav Horvat (Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2014), 229-247.

⁶ Kudelić, “Isusovačko izvješće o krajiškim nemirima 1658. i 1666. godine”, 152-154, 167-180.

mjesta velikih sudaca nisu uspjela iako je ova njihova funkcija spominjana na papiru još u potvrdi "Statuta Valachorum" 1717. godine. Predložene promjene bile su posljedica učestalih nemira među krajiškom populacijom od objavljivanja Vlaških statuta 1630. godine pa do sedamdesetih godina 17. stoljeća i uhićenja marčanskoga unijatskog/grkokatoličkog biskupa Gabrijela Mijakića (biskupovao 1663. – 1670.) tijekom biskupovanja zagrebačkoga biskupa Martina Borkovića (1667. – 1687.).⁷ U tome se razdoblju istovremeno s problemom interpretiranja sadržaja krajiških povlastica pojavilo i pitanje imenovanja odgovarajućega unijatskog biskupa kojega neće samostalno birati krajišnici na svojim skupovima nego bi on bio biran između nekoliko kandidata predloženih vladaru u Beču, što su krajišnici obiju vjeroispovijesti doživljavali kao kršenje svojih prava. Zagrebački biskupi Benedikt Vinković (biskup 1637. – 1642.) i Petar Petretić (biskup 1648. – 1667.) u izvješćima upućivanima Bečkome dvoru i Rimskoj kuriji prozivali su pravoslavne krajišnike (Vlahe) za različita kršenja odredbi *Statuta Valachorum* iz 1630. godine, a marčanske ("vlaške") biskupe isticali kao podstrekače krajiških nemira samovoljnim tumačenjima krajiških povlastica i kao prividne unijate koji su, iako u Beču imenovani unijatskim biskupima, podržavali pravoslavlje na krajiškome području i stvarnim crkvenim poglavarima držali pečke patrijarhe, kojima su plaćali i crkveni porez preko vizitatora upućvanih iz "Turske" među krajišnike. Iako su Vinković i Petretić najprihvatljivijim rješenjem ovoga problema smatrali ukidanje "vlaške" (Marčanske) biskupije, čime bi krajišnici izgubili utjecajne zagovornike na Bečkome dvoru, bili su svjesni da Beč to nikako neće

⁷ Gabrijel Mijakić bio je šesti biskup unijatske (grkokatoličke) Marčanske (Svidničke/Platejske) biskupije, utemeljene 1611. godine, čije je sjedište bio samostan sv. Mihaela Arkandela u Marči, blizu današnjega Kloštar Ivanića, a biskupovao je od 1663. do 1670. godine. Ni njega, kao ni njegova četiri prethodnika (Maksima Predojevića, Gabrijela Predojevića, Vasilija (Bazilija) Predojevića i Savu Stanislavića), Rimski kurija nikada nije prihvatila ni potvrdila kao legitimne biskupe, ali su ih takvima smatrali habsburški vladari, koji su ih u Beču imenovali na temelju patronatskoga prava ugarskih kraljeva prema kojemu su samostalno mogli imenovati biskupe u deset ugarskih biskupija i za njih samo formalno tražiti potvrdu iz Rima. Iako historiografija često kao razlog Mijakićeva uhićenja navodi njegovo sudjelovanje u uroti s Petrom Zrinskim i Franom Krstom Frankopanom, do danas nije poznata službena presuda kojom bi Bečki dvor to potvrdio kao razlog uhićenja. Njegovo smjenjivanje slijedilo je nakon niza pritužbi zagrebačkih biskupa Petra Petretića i Martina Borkovića, nekih isusovaca iz Zagreba i Beča te krajiškoga zapovjednika Johanna Josepha Herbersteina na Mijakićevo ponašanje tijekom krajiških nemira i odnos prema Uniji. To su jasno istaknuli dvorski savjetnici krajem 1668. godine kada su Leopoldu I. predložili Mijakićevo smjenjivanje, dakle još prije uhićenja i istražnoga procesa protiv urotnika. Zanimljivo je da je Leopold I. u pismu zagrebačkome biskupu Martinu Borkoviću od 7. XII. 1673. istaknuo da je Mijakića smijenio po preporuci samoga Martina Borkovića zbog neispunjavanja uvjeta koje je prihvatio prilikom imenovanja za biskupa, ali sudjelovanje u uroti nije izravno spomenuto. Opširnije: Gabriel Adriány, "Das oberste königliche Patronatsrecht über die Kirche in Ungarn", u: *Beiträge zur Kirchengeschichte Ungarns*, ur. Gabriel Adriány (München: Trofenik, 1986), 26-36; Pavličević, *Vojna Krajina*, 300-302; Mijo Korade, "Benedikt Vinković (1637.-1642.)", u: *Zagrebački biskupi i nadbiskupi*, ur. Franko Mirošević (Zagreb: Školska knjiga, 1995), 315-325; Mijo Korade, "Petar Petretić (1648.-1667.)", u: *Zagrebački biskupi i nadbiskupi*, 333-339; Kudelić, "Prijedlog dvorskih savjetnika caru Leopoldu I. o smjenjivanju marčanskog biskupa Gabrijela Mijakića", 96-99; Kudelić, "Povijest grkokatoličke Marčanske biskupije", 207-213; Kudelić, *Marčanska biskupija*, 293.-345, 441.; Kudelić, "Isusovačko izvješće o krajiškim nemirima 1658. i 1666. godine", 160-166, 173-180.

prihvatiti pa su predlagali imenovanje biskupa koji bi prihvatio položaj vikara zagrebačkoga biskupa za kršćane grčkoga obreda, prekinuo sve veze s pečkim patrijarsima i utjecao na ponašanje svih krajišnika, to jest sprječavao njihovo buntovno ponašanje. Kraj tih prijedora predstavljali su već spomenuta Osmokruhova buna 1666. godine i uhićenje “vlaškoga” biskupa Gabrijela Mijakića 1670. godine, kojega je zamijeno novi biskup Pavao Zorčić (biskupovao od 1671. do 1685 godine.), odgojen u katoličkim obrazovnim ustanovama, od kojega se očekivalo uspješnije širenje unije među pravoslavnim krajišnicima.⁸ Međutim, iako je Bečki dvor nakon bune 1666. godine namjeravao promijeniti neke odredbe “Statuta Valachorum,” što su podržali i dvorski savjetnici koji su krajem 1668. godine preporučili uklanjanje biskupa Gabrijela Mijakića iz Marče kao neiskrenoga unijata i osobu koja je podržavala krajišnike, oni su vrijedili i dalje te su ponovno potvrđeni 1717. godine, za vladavine Karla VI., kada je prvi put spomenuta i sloboda vjeroispovijesti krajišnika.⁹ Kako su i nakon te godine učestali krajiški nemiri, novi zakon za krajišnike Varaždinskoga generalata priređen je 1732. godine pod naslovom “Statuta Confiniariorum Varasdinensium, seu Populi militaris Savum intra et Dravum habitantis” ili na kajkavskome jeziku “Statuta, Praviczte ili Articulusi krainschanov Varaszdzinszkich, ili Puka Voinichkoga met Szavum y Dravum sztoiechega,” koji nikada nije stupio na snagu jer je povjerenstvo grofu

⁸ Kudelić, “Prijedlog dvorskih savjetnika caru Leopoldu I. o smjenjivanju marčanskog biskupa Gabrijela Mijakića”, 91-96; Holjevac, “Hrvatsko-slavonska Vojna Krajina u ranome novom vijeku”, 63-64, 87-88; Kudelić, *Marčanska biskupija*, 229-257, 276-282, 296-314; Zlatko Kudelić, “Čaplovićeva povijest Marčanske biskupije”, *Povijesni prilozi* 29 (2010), br. 38: 135-182, 148-156.

⁹ Kudelić, *Marčanska biskupija*, 441. O vladavini Karla VI. opširnije vidjeti: Andreas Pečar, *Die Ökonomie der Ehre. Der höfische Adel am Kaiserhof Karls VI. (1711-1740)* (Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 2003); Joachim Bahlcke, *Ungarischer Episkopat und österreichische Monarchie. Von einer Partnerschaft zur Konfrontation (1686-1790)* (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2005); Petr Mat'a, Thomas Winkelbauer, eds., *Die Habsburgermonarchie 1620 bis 1740. Leistungen und Grenzen des Absolutismusparadigmas* (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2006); Derek Beales, “Clergy at the Austrian Court in Eighteenth Century”, u: *Monarchy and Religion: The Transformation of Royal Culture in Eighteenth-Century Europe*, ur. Michael Schaich (Oxford: Oxford University Press, 2007), 79-104; Helena Fyfe Thonemann, *Confessor to the last of the Habsburgs: the Emperor Charles (1685-1740) & Georg Tönne- man, SJ (1659-1740)* (Banbury: H.F. Thönemann, 2008); Isidora Točanac, *Srpski narodno-crkveni sabori (1718-1735)* (Beograd: Historijski institut, 2008); Charles Ingrao, Jovan Pešalj, Nikola Samardžić, ur., *The Peace of Passarowitz, 1718* (Purdue University Press, 2011); William O'Reilly, “A Life in Exile: Charles VI (1685-1740) between Spain and Austria”, u: *Monarchy and Exile: The politics of Legitimacy from Medicis to Wilhelm II.*, eds. Philip Mansel i Torsten Riote (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2011), 69-90; Irene Kubiska-Schar, Michael Pözl, *Die Karrieren des Wiener Hofpersonals 1711-1765. Eine Darstellung anhand der Hofkalender und Hofparteienprotokolle* (Innsbruck: Studienverlag, 2013); Tomasz Ciesielski, “The Eastern Question in the 1730s: The Ottoman Empire and the ‘Real Enemy’ (Russia), the ‘Perceived Enemy’ (Austria), and the ‘Unreliable Friend’ (France)”, u: *Das Bild des Feindes. Konstruktion von Antagonismen und Kulturtransfer im Zeitalter der Türkenkriege. Ostmitteleuropa, Italien und Osmanisches Reich*, ur. Eckhard Leuschner i Thomas Wunsch, unter redaktioneller Mitarbeit von Daniel Lalić (Berlin: Gebr. Mann Verlag, 2013), 283-294; Veronika Hyden-Hanscho, *Reisende, Migranten, Kulturmanager. Mittlerpersönlichkeiten zwischen Frankreich und dem Wiener Hof 1630-1730*. (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2013); Richard Basset, *For God and Kaiser: The Imperial Austrian Army, 1618-1918*. (Yale University Press, 2015), 56-83.

Ferdinandu von Cordui preporučilo da ih ne objavljuje zbog mogućih negativnih reakcija krajišnika. Ovi statuti zamijenjeni su 1737. godine novima pod naslovom "Statuta Confinianorum Varasdiensium," koje je objavio vojvoda Joseph Friedrich von Sachsen-Hildburghausen kao dio opsežnije reforme Varaždinskoga generalata i cijele Krajine. U ovome radu objavljujemo latinski i kajkavski tekst Statuta za krajišnike Varaždinskoga generalata iz 1732. godine, koji se nalazi u Hrvatskome državnom arhivu, a kojega je historiografija povremeno spominjala od 19. stoljeća i to na temelju Vaničekovih i Schwickerovih podataka. Specifičnost ovih Statuta iz 1732. godine jest njihov prijevod na kajkavski jezik, manje poznat stručnoj i široj javnosti, koji je tiskan nedavno u monografiji o gradu Bjelovaru, ali bez latinskoga teksta. Postojanje ove isprave spomenuo je F. Moaćanin, ali nije istaknuo njegov prijevod na kajkavski jezik, koji predstavlja i zanimljiv jezični spomenik s krajiškoga područja. Budući da su o Corduinim reformama pisali različiti autori, ovaj tekst objavljujemo u dvojezičnoj, latinskoj i kajkavskoj varijanti kako bi istraživačima bilo moguće detaljnije analizirati promjene koje su bile predviđene u tome razdoblju krajiške povijesti, a koje se Bečki dvor nije usudio provesti.¹⁰

"Statuta Confiniariorum Varasdinensium" i okolnosti njihova nastajanja

Iako je nakon završetka Bečkoga rata kao jedno od važnijih pitanja postavljeno i moguće ukidanje Varaždinskoga generalata, zbog vanjskopolitičke i unutarnjopolitičke situacije tijekom vladavine Leopolda I. i Josipa I., to jest Rata za španjolsko naslijeđe i Rákóczijska ustanka, Bečkome dvoru to je bilo neprihvatljivo, a osobito su se tome protivili krajiški vojni zapovjednici.¹¹ I od početka vladavine

¹⁰ Hrvatski Državni Arhiv u Zagrebu, Uvezani spisi *Varaždinski genreralat, Generalatus Varasdiensis*, knj. 5: "Statuta Confiniariorum Varasdinensium, seu Populi militaris Savum intra et Dravum habitantis", f. 45-57., br. 222., fol. 58.-76: "Statuta, Praviczze ili Articulusi krainschanov Varaszdzinszkih, ili Puka Voinichkoga met Szavum y Dravum sztoiechega." Iako je latinski naslov dokumenta iz 1732. godine "Statuta Confiniariorum Varasdinensium", K. Kaser tako je naslovio primjerak Hildburghausenovih Statuta iz 1737. godine, koji se nalazi u Hrvatskome povijesnom muzeju, inv. broj 7443., te u Fondu Bečkoga dvorskog vijeća, Posebna serija Kanzlei arhiva u Ratnome arhivu (KA/WrHKR-KA VII-349, prilog 19.), a Ž. Holjevac i Z. Mirdita su Corduine statute naveli kao "Statuta Confinianorum Varasdiensium." Opširnije: Moaćanin, "Društveni razvoj u Vojnoj krajini", 90; Kaser, *Slobodan seljak i vojnik*, 116; Kudelić, "Prijedlog dvorskih savjetnika caru Leopoldu I. o smjenjivanju marčanskog biskupa Gabrijela Mijakića", 97; Holjevac, "Hrvatsko-slavonska Vojna Krajina u ranome novom vijeku", 38; Mirdita, *Vlasi-starobalkanski narod*, 155; Petrić, "Bjelovarsko područje do osnivanja Bjelovara 1756. godine", 114-123.

¹¹ Kao razloge zbog kojih nije trebalo ukinuti zapovjednik Varaždinskoga generalata Max Ludwig Breiner spomenuo je nemogućnost pretvaranja Vlaha u kmetove jer su po prirodi bili vojnici i sumnju da bi Hrvatska uopće mogla izdržavati Vlahe kao vojnike, a napomenuo je i da bi Vlasi mogu biti korisni kao snaga na koju se Beč može osloniti za držanje Hrvatske pod kontrolom jer je u njoj bilo dosta Rákóczijskih pristaša. Slično stajalište iznio je vojvoda Joseph von Sachsen-Hildburghausen u spomenici iz 1737. godine napomenuvši da Varaždinski generalat treba održati i kao predziđe kršćanstva protiv Osmanlija i protiv Mađara u slučaju pobune. Opširnije: Lopašić, *Spomenici III.*, 245-246., 254-255; Slavko Gavrilović, "Srbi u Hrvatskoj u XVIII. veku", *Zbornik Matice srpske, Odelenje za društvene nauke, Zbornik za istoriju* 14 (1976): 32; Holjevac, "Hrvatsko-slavonska Vojna Krajina u ranome novom vijeku", 42;

Karla VI. raspravljalo se o ukidanju Varaždinskoga generalata, što je definitivno riješeno vladarevom odlukom iz travnja 1717. godine da neće biti ukidanja Varaždinskoga generalata i krajiških povlastica, uključujući slobodu vjeroispovijesti.¹² No, od početka njegove vladavine učestali su i prijepori pravoslavnoga svećenstva i krajišnika s unijatskim marčanskim biskupima Rafaelom Markovićem (1710. – 1726.) i Grgurom Vučinićem (1727. – 1733.). Kako je pitanje slobodnoga ispovijedanja vjere bilo važan čimbenik stabilnosti krajiškoga područja, očekivanja unijatskih biskupa da bi mogli obnoviti jurisdikciju i širiti Uniju na cijelome krajiškom području teško su bila ostvariva jer Bečki dvor 1713. godine, nakon smrti pravoslavnoga episkopa Atanazija Ljubovića 1712. godine, njegovo jurisdikcijsko područje nije podvrgnuo jurisdikciji marčanskih unijatskih biskupa nego je tu utemeljio dvije pravoslavne episkopije: Kostajničko-zrinopoljsku i Karlovačko-senjsko-primorsku. Nesklonost Dvora planovima unijatskoga biskupa Rafaela Markovića o proširenju jurisdikcije i na Karlovački generalat potvrdio je 1714. godine kardinal i primas Ugarske Christian August von Sachsen-Zeitz (1666. – 1725.)¹³ poručivši mu iz Beča da Dvor nije bio sklon planovima o širenju

---

Alexander Buczynski, Lovorka Čoralčić, "Vojska", u: *U potrazi za mirom i blagostanjem. Hrvatske zemlje u 18. stoljeću*, ur. Lovorka Čoralčić (Zagreb: Matica hrvatska, 2013), 152, 289.

¹² O prilikama u Hrvatskoj tijekom vladavine Karla VI. opširnije vidjeti: Ive Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo* (Zagreb: Golden Marketing, 1998); Ivan Jurišić, "Karlovački generalat u reformama Habsburškog dvorskog apsolutizma" (doktorska disertacija, Sveučilište u Zagreb, 1998); Drago Roksandić, Sanja Lazanin, "J. W. Valvasor i J. Rabatta o Hrvatskoj vojnoj krajini 1689. i 1719. godine: Percepcije, stereotipi i mentalitet na 'tromeđi' u komparativnoj perspektivi", u: *Triplex Confinium ili O granicama i regijama hrvatske povijesti, 1500-1800*, ur. Drago Roksandić (Zagreb: Barbat, 2003), 173-204; Mirko Valentić, "Geografska i demografska slika Hrvatske u XVII. i XVIII. stoljeću", u: *Hrvatska i Europa. Kultura, znanost i umjetnost. Sv. III: Barok i prosvjetiteljstvo (XVII-XVIII. stoljeće)*, ur. Ivan Golub (Zagreb: HAZU; AGM, 2003), 29-42; Alexander Buczynski, "Hrvatske granice i Vojna krajina", u: *Hrvatska i Europa*, 43-69; Alexander Buczynski, "Vojna krajina u 18. stoljeću", u: *Povijest Hrvata. Druga knjiga: Od kraja 15. stoljeća do kraja Prvog svjetskog rata*, ur. Mirko Valentić i Lovorka Čoralčić (Zagreb: Školska knjiga, 2005), 274-287; Zlatko Kudelić, "Katoličko-pravoslavni prijepori o crkvenoj uniji i grkokatoličkoj Marčanskoj biskupiji tijekom 1737. i 1738. godine", *Povijesni prilozi* 23 (2004): 101-132; Ivana Jukić, "Zagrebački biskup Emerik Estrehazy i čl. VII/ Hrvatska pragmatička sankcija iz 1712" (magistarski rad, Sveučilište u Zagrebu, 2005); Ivana Jukić, "Vladavina žena na Bečkom dvoru 1711./1712. i Hrvatska pragmatička sankcija", *Povijesni prilozi* 30 (2006):103-127; Drago Roksandić, "Posavska krajina/granica od 1718. do 1739.", *Ekonomika i ekohistorija* 3 (2007), br. 3: 62-82; Damir Matanović, *Grad na granici. Slobodni vojni komunitet Brod na Savi do sredine 19. stoljeća* (Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, 2008), 15-21, 39-49; Ivana Jukić, *Hrvatska pragmatička sankcija: cum Regi, tum Patriae 1712*" (doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2009); Zlatko Kudelić, "Četiri zbornike grkokatoličkih marčanskih biskupa iz prve polovice 18. stoljeća", u: *Humanitas et Litterae. Zbornik u čast Franje Šanjeka*, ur. Lovorka Čoralčić i Slavko Slišković (Zagreb: Dominikanska naklada Istina, Kršćanska sadašnjost, 2009), 437-456; Sanja Lazanin, "Hrvatska povijest i narod u izvještaju Josepha von Sachsen-Hildburghausena", *Godišnjak njemačke narodnosne zajednice* 17 (2010): 55-64; Nenad Moačanin, "Militärgrenze i »Nationalcharakter« der Kroaten im 17. und 18. Jahrhundert", u: *Das Bild des Feindes*, ur. Eckhard Leuschner i Thomas Wunsch (Berlin: Gebr. Mann Verlag, 2013), 51-54; Lovorka Čoralčić, ur., *U potrazi za mirom i blagostanjem. Hrvatske zemlje u 18. stoljeću* (Zagreb: Matica hrvatska, 2013); Sanja Lazanin, *Slika drugoga i pismo o sebi: Grof Josip Rabatta (1661.-731.) o Hrvatskoj i sebi* (Zagreb: Srednja Europa, 2014).

¹³ Christian August von Sachsen-Zeitz (1666. – 1725.) potjecao je iz evangeličko-luteranske obitelji, ali

Unije jer je Vlasima odobrio pravo na slobodu vjeroispovijesti. Markoviću je jedino ostao Žumberak kao područje na kojemu je mogao postupati kako je planirao, ali se tu morao nositi s pravoslavnim kaluđerima iz Gomirja kojima su krajiški zapovjednici odobrili prikupljanje milodara u Žumberku. No, 1716. godine Vlasi Varaždinskoga generalata u Beč su uputili žalbu protiv Markovića optužujući ga za kršenje njihovih povlastica i pritiske da promjene vjeru, ali presudom koju je Karlo VI. krajem te godine donio nije bila zadovoljna nijedna strana jer je marčanskome biskupu preporučeno da uniju pokuša ostvariti mirnim sredstvima, nikako prisilom, a krajišnicima da ga private kao biskupa, dok je detaljnu istragu tek trebalo provesti povjerenstvo kojim je predsjedao zagrebački biskup. Međutim, u siječnju 1717. godine predstavnici pravoslavnih krajišnika ponovno su se u Beču žalili na Markovića optužujući ga za nasilno kršenje običaja i njihovoga obreda, a iznijeli su i tezu da je marčanski samostan oduvijek pripadao pravoslavnim kršćanima, a ne katolicima, što je izazvalo reakciju Ratnoga vijeća koje je upozorilo da su u Marči prema carskim povlasticama stolovali samo unijatski/grkokatolički biskupi. Zbog ovoga problema Marković je i boravio u Beču, a konačnom odlukom Dvorskoga ratnog vijeća naglašeno je da je potrebno braniti prava svidničkoga (marčanskog) biskupa koja mu pripadaju i da ga nitko ne smije ometati u Uniji, a Vlasima je poručeno da ne smiju uznemiravati unijatsko svećenstvo, biskupa i vjernike niti sprječavati slobodno prihvaćanje unije te da moraju prihvatiti Markovića kao biskupa naglasivši da osim njega u generalatu nije mogao biskupovati nijedan drugi biskup. Ni ova odluka nije smirila situaciju među krajišnicima jer je već 1718. godine izbila nova pobuna kada originali "Statuta Valachorum", koji su iz samostana u Marči odneseni u Beč radi potvrde, nisu vraćeni Vlasima nego koprivničkome nadkapetanu Karlu Königsegg, koji je od njih tražio određenu naknadu da ih vrati. Novi nemiri izbili su 1722. godine zbog zloporaba časnika i raspisivanja poreza za sve krajišnike, a 1725. godine ponovno je došlo do prepirki između krajišnika i zapovjednika Königsegga zbog načina na koji im je prezentirao sadržaj povlastica, što je izazvalo krajišnike, koji su na kraju sanduk s privilegijama iz Marče odnijeli u Severin i stavili pod stražu. No, u svibnju 1726. zbog zloporaba časnika, vojvoda i zapovjednika Gallera krajišnici su opkolili Koprivnicu, upali u Đurđevac, opustošili ivaničku tvrđavu te napali i opljačkali vojvode pa su ih Königsegg i Galler morali svladati uz pomoć regularne vojske, a posebno povjerenstvo boravilo je u generalatu pola godine na trošak krajišnika radi rješavanja uzroka ovih događaja. Iste godine pravoslavni Vlasi opet su se žalili na postupke marčanskoga unijatskog biskupa Rafaela Markovića, koji je između ostaloga zatražio i od hrvatskih saleža da mu nakon

---

je 1689. godine prešao na katoličanstvo i od 1707. do 1725. godine bio primas Ugarske. Pod njegovim je utjecajem saski izborni knez Fridrich August I. (1670. – 1733.) prihvatio katoličku vjeru godine 1697. i postao poljskim kraljem pod imenom August II. Opširnije: Jochen Vötsch, "Christian August, Herzog von Sachsen-Zeitz", u: *Sächsische Biographie, hrsg. vom Institut für Sächsische Geschichte und Volkskunde e.V. bearb. von Martina Schatjowsky*. Online-Ausgabe: <http://www.isqv.de/saebi/> (19. 9. 2017.)

smrti kostajničko-zrinopoljskoga pravoslavnog episkopa Dionisija Ugarkovića pomognu pod jurisdikciju podvrgnuti to područje, ali rješavanje ovoga pitanja prekinuto je Markovićevom smrću u studenome te godine. Bečki dvor godine 1727. novim je unijatskim biskupom imenovao Grgura Vučinića (1727. – 1733.), ali ni njegova nastojanja za proširenjem jurisdikcije na spomenuto područje nisu uspjela jer je bečki Dvor novim kostajničko-zrinopoljskim episkopom imenovao Stefana Ljubibratića, pomoćnika beogradsko-karlovačkoga mitropolita Mojsija Petrovića. Vučinićevom prijedlogu o kanonskoj vizitaciji Varaždinskoga generalata iz 1729. godine, koji je on iznio zagrebačkome biskupu Jurju Branjugu (1723. – 1745.), nisu bili skloni ni križevački zapovjednik Galler ni Dvorsko ratno vijeće, a najjasnije se toj ideji suprotstavilo Ratno vijeće iz Graza 1731. godine upozorivši da bi moglo doći do nasilne reakcije krajišnika te da je pitanju Unije trebalo pristupiti uvažavajući stvarne prilike u generalatu i razmišljajući o mogućim neželjenim posljedicama prisilnoga unijaćenja. Još jedan neuspjeh za Vučinića bila je i odluka Bečkoga dvora iz 1731. godine o formiranju povjerenstva koje je trebalo provjeriti koliko se unijatskih i pravoslavnih krajišnika nalazi u generalatu, što su predložili predstavnici pravoslavnih krajišnika, a čemu se Vučinić protivio i uzaludno tražio pomoć od zagrebačkoga biskupa Jurja Branjuga. U povjerenstvo su osim Vučinića imenovani križevački zapovjednik Galler i kostajničko-zrinopoljski episkop Stefan Ljubibratić, a ono je u proljeće 1732. počelo obilaziti župska sjedišta te zaključilo da u generalatu uopće nije bilo unijata jer su svi odrasli muškarci izjavljivali da su pravoslavci i ne namjeravaju biti katolicima. Marčanski biskup Grgur Vučinić preminuo je u prosincu 1733. godine, a istovremeno su pravoslavni Vlasi Varaždinskoga generalata i mitropolit Vićentije Jovanović zatražili da nakon ukidanja Sigetsko-mohačke episkopije, koja je pripojena Budimskoj episkopiji, u generalatu bude utemeljena nova pravoslavna episkopija sa sjedištem u manastiru Lepavini. U lipnju 1734. godine Karlo VI. odobrio je posvećenje Simeona Filipovića, pravoslavnoga episkopa nove, Lepavinsko-severinske episkopije sa sjedištem u Severinu, a ovom odlukom definitivno je riješeno pitanje Unije na tome području jer su marčanski unijatski biskupi potpuno izgubili utjecaj među krajišnicima.¹⁴

¹⁴ Gavrilović, "Srbi u Hrvatskoj u XVIII. veku", 19-21, 32-34; Völkl, "Militärgrenze und 'Statuta Valachorum'", 9-24; Adamček, "Problem krajiških buna u historiografiji", 129-130; Kašić, "Prilozi za istoriju 'Statuta Valachorum'", 38-40, 121-122; Kaser, *Slobodan seljak i vojnik*, 111-116; Valentić, "Geografska i demografska slika Hrvatske u XVII. i XVIII. stoljeću", u: *Hrvatska i Europa. Kultura, znanost i umjetnost*, 43-69; Buczynski, "Vojna krajina u 18. stoljeću", 276-277; Kudelić, *Marčanska biskupija*, 433-450; Ho-ljevac, "Hrvatsko-slavonska Vojna Krajina u ranome novom vijeku", 28-29, 66, 87-88; Kudelić, "Čaplovićeva povijest Marčanske biskupije", 156-159. Za detaljniji uvid u zbivanja u Generalatu prije i tijekom vladavine Karla VI. korisno je i arhivsko gradivo koje je objavio S. Gavrilović, *Grada za istoriju Vojne granice u XVIII. veku. Varaždinski generalat, Knj. 3 opseg 5*. (Beograd: SANU, 1989). Slavko Gavrilović, *Grada za istoriju Vojne granice u XVIII. veku. Knj. 3. Varaždinski generalat* (Beograd: SANU, 2006); Slavko Gavrilović, *Grada za istoriju Vojne granice u XVIII. veku. Knj. 4. Varaždinski generalat knj. 2*. (Beograd: SANU, 2008); Slavko Gavrilović, *Grada za istoriju Vojne granice u XVIII. veku. Knjiga 5, Varaždinski generalat knj. 3* (Beograd: SANU, 2009); Slavko Gavrilović, *Grada za istoriju Vojne granice u XVIII. veku. Knjiga 6, Varaždinski generalat knj. 4* (Beograd: SANU, 2011).

Usporedno s ovim zbivanjima uređenje prilika među krajišnicima u Varaždinske generalatu trebalo je riješiti povjerenstvo čiji je predsjednik 1730. postao grof Ferdinand Caspar von Cordua. On je bez obzira na prigovore štajerskih staleža, između ostaloga, predložio ujednačavanje broja vojvodstava pa je četiri kapetanije podijelio na vojvodstva, a njih na baštine (145), koja je svaka trebala dati jednoga naoružanog pješaka. Doveo je njemačke čete radi održavanja reda, raspustio generalovu tjelesnu garda te odlučio smanjiti plaću običnih krajišnika i povećati časničke plaće. Predviđen je i niz drugih mjera koje su trebale stabilizirati generalat, na primjer sprječavanje prekograničnih četovanja, održavanje vojničke stege i mira između krajišnika različitih vjeroispovijesti, sprječavanje razbojstava i protjerivanje sumnjivih osoba, nadziranje sigurnosti na putovima, krčenje šuma i popravljavanje utvrda.¹⁵

Što se tiče novoga krajiškog zakona, sadržaj novih Statuta otkriva neke razlike u odredbama iz 1630. i 1732. godine, na primjer u uvodnome dijelu teksta ne spominje se općina Vlaha (communitas Valachorum) između Save i Drave kao 1630. godine nego se govori o krajišnicima Varaždinskoga generalata ili o vojničkome puku koji se nalazi između Save i Drave (latinski: *Statuta Confiniariorum Varasdinensium, seu Populi militaris Savum intra et Dravum habitantis*; na kajkavskom jeziku *Statuta, Pravicze ili Articulusi krainschanov Varasdinszkih ili Puka Voinichkoga met Szavum y Dravum sztoichega*), a kao krajišnici su u latinskome tekstu navedeni "Croati" i "Valachi," odnosno u kajkavskome "Slovenzi" i "vlahi" (*vu izti Generalij tak met Szlovencki kak vlahi*) odnosno pravoslavni krajišnici. Pogledamo li sadržaj Statuta iz 1732. godine, vidljivo je da prvo poglavlje *O poglavarsvima (De Magistratibus / Od Szudeinia ali Ladainia)* sadrži devet članaka, a ne deset jer nema šestoga članka iz 1630. godine prema kojemu se svatko tko bi se iz "Turske" ili drugih krajeva želio naseliti u nekoj od kapetanija mora prethodno najaviti vrhovnome kapetanu, odnosno da Vlah koji bi želio promijeniti boravište u istoj kapetaniji to može učiniti prethodno obavijestivši vrhovnoag suca, prisjednike i kneza. Nadalje, prema drugome članku ovoga poglavlja zapovjednicima kapetanija pridani su auditori koji su preuzeli sudske poslove koje su prema tekstu iz 1630. obavljali vrhovni sudac i osmorica prisjednika. Auditor je poduzimao potrebne mjere protiv kneza koji bi počinio neki prijestup, što je prema 7. članku iz 1630. godine pripadalo u nadležnost vrhovnoga suca i prisjednikâ. U novome tekstu nije određeno da je za djela koja su pretpostavljala smrtnu kaznu nadležno

¹⁵ Sučević, Razvitak 'vlaških prava' u Varaždinskom generalatu", 58-60; Rothenberg, *The Austrian Military Border in Croatia*, 108-110, Gavrilović, "Srbi u Hrvatskoj u XVIII. veku", 35-36; Močanin, "Statuta Valachorum" od 14. aprila 1667", 231; Močanin, "Društveni razvoj u Vojnoj krajini", 88; Völkl, "Militärgrrenze und 'Statuta Valachorum'", 9-24; Kaser, *Slobodan seljak i vojnik*, 114-116; Valentić, "Geografska i demografska slika Hrvatske u XVII. i XVIII. stoljeću", 43-69; Buczynski, "Vojna krajina u 18. stoljeću", 274-287; Holjevac, "Hrvatsko-slavonska Vojna Krajina u ranome novom vijeku", 37-40; Lazanin, "Hrvatska povijest i narod u izvještaju Josepha von Sachsen-Hildburghausena", 55-64, 56-59; Petrić, "Bjelovarsko područje do osnivanja Bjelovara 1756. godine", 112-113; Buczynski, Čoralić, "Vojska", 152.

Ratno vijeće nego su propisane novčane i tjelesne kazne, dok je članak 9. iz 1630. godine, kojim je zabranjivano održavanje krajiških skupova osim onih radi izbora knezova, sudaca i prisjednika, proširen zabranom međusobnoga pomaganja pojedinih krajiških sela ili kapetanija pod prijetnjom kažnjavanja kao buntovnika ("puntara"). U drugome poglavlju, posvećenu sudovanju, prvim člankom naglašeno je da auditorski sud zasjeda u sjedištu kapetanije u određene dane. Kod rješavanja složenijih slučajeva zapovjednik je trebao uključiti časnike vične "krajiškom jeziku" ("jezik krainszki"), a auditori su preuzeli dužnosti prijašnjih sudaca i prisjednika. Dok je u Statutima iz 1630. godine određeno da se prilikom prvoga poziva plaća pedeset ugarskih denara, prema Corduinim statutima radilo se o trideset krajcara, a na auditorsku presudu žalba se moglo uputiti Ratnome vijeću u Grazu pod istim vremenskim rokovima kao i ranije. Velike promjene donijelo je poglavlje o posjedu imovine (*De rerum dominio / Od Duguvain Goszpodarsztva domachega*), koje ima jedanaest poglavlja, dva više od prvih Statuta, i ograničava pravo na raspolaganje zemljom. Dok je 1630. godine prvim člankom bilo samo određeno da se svako selo ili mjesto treba omeđiti točno određenim međama, prema vrlo opsežnome prvom članku iz 1732. godine određivanje međa spadalo je u nadležnost zapovjednika, kojemu su u tome pomagali časnici, a popisane međe morale su biti poznate i vojvodama i auditorima, dok su sela i krajišnici pojedinačno mogli tražiti od zapovjednika "megyaszke liste," ali za naknadu od petnaest groša. U članku je naglašeno da ti "listi" važe trajno i da budući zapovjednici ne mogu ponovno tražiti njihovo potvrđivanje jer je njihova svrha bila prekinuti stalne prijepore o granicama posjeda među krajišnicima, ali je krajišnik koji je stupio na novi posjed morao od zapovjednika zatražiti "list" s navedenim međama, za što je trebao platiti jedan rajnski forint i deset groša. Isto tako, dok je trećim člankom iz 1630. godine određeno da se kuće, polja i zemljišta i polja mogu prodati ili založiti pred knezom te dva ili tri svjedoka, trećim člankom iz 1732. godine bez zapovjednikova znanja nije se moglo mijenjati boravište niti samostalno odlučivati o prodaji, ustupanju ili zamjeni baština, koje su morale ostati sačuvane, a prodaju druge imovine ili zemlje trebalo je prvo najaviti zapovjedniku i ponuditi bližoj rodbini i domaćim krajišnicima. U osmome članku kudikamo je detaljnije nego 1630. godine propisano tko je i pod kojim uvjetima naslijeđivao imovinu pokojnika bez djece, pri čemu su zapovjednici u nekim određenim slučajevima odlučivali o nasljeđivanju zemlje, a deveti članak iz 1732. godine razlikovao se od onoga iz 1630. godine po tome što je zapovjednik mogao ograničiti slobodnu trgovinu stokom, vinom i žitaricama u slučaju domaćih potreba, to jest njihova manjka na domaćemu tržištu. Ovo poglavlje sadrži i dva članka kojih nema u tekstu Statuta iz 1630. godine: desetim člankom bez zapovjednikova znanja nisu se mogle krčiti šume, raslinje ni planinsko područje niti vinograde i sjenokoše pretvarati u polje, a jedanaestim člankom određena je visina žirovine u hrastovim i bukovim šumama.

Poglavlje posvećeno privatnim i javnim krivičnim djelima (*De delictis privatis et publicis / Od Chinov illi Pregreh oszebuinih y ochiuesztih*) sadrži jedan članak manje jer nema petoga članka iz 1630. godine prema kojemu osoba koja zadrži tuđe životinje i nakon procjene i prijetoja štete mora platiti kamate. U prva tri članka ovoga poglavlja za neke prijestupe, na primjer neke oblike krađe ili ranjavanja bez smrtnoga ishoda, određeno je kažnjavanje prema Zakoniku o kaznenom pravu Karla V. iz 1536. godine i Kaznenome zakonu Ferdinanda III. iz 1636. godine, a ne spominje se predaja optuženika Ratnome vijeću, koje ih je prema Statutima iz 1630. trebalo kazniti tjelesnom kaznom, kao ni neposlušni sinovi koji su se teško ogriješili o roditelje, što je također bilo određeno desetim člankom prvih Statuta. Posljednje poglavlje, posvećeno vojnim poslovima (*De Re Militari / Od Duguvarinia Voinichkoga*), također sadrži određene razlike od prijašnjih Statuta, na primjer naglašeno je da krajišnici nisu mogli novcem otkupiti vojnu službu i propisane su kazne za svakoga tko bi to pokušao. Sve vojvode osumnjičene za kršenje odredbi trebali bi prijaviti zapovjednicima, a auditori su trebali rješavati tužbe koje bi protiv vojvoda podignuli zapovjednici. Knezovi i auditori rješavali su i sporove zbog zemljišnih posjeda i dugova krajišnika, a vojvode su mogli rješavati neke sporove koji su se mogli riješiti bez dolaska na sud. Međutim, od krajišnika se očekivalo kopati jarke, sjeći šume za vojne potrebe po zapovjednikovoj naredbi (krčenje šuma nije bilo dopušteno bez dozvole vojnih vlasti), održavati utvrde i časničke kuće, dovoziti drvo za časničku i zapovjednikovu kuhinju, skupljati mu sijeno na sjenokošama te urod sa zemlje, a naglašeno je i da svaki vlasnik baštine jedan dan mora raditi svome vojvodi.¹⁶

Iako su Corduine reforme trebale poboljšati stanje u generalatu, na kraju je Bečki dvor odustao od provođenja odredbi Statuta iz 1732. godine zbog reakcija krajišnika koji su se opirali novim odredbama držeći da će one pogoršati njihov prijašnji položaj, posebno glede materijalnih pitanja. S promjenama nisu bili suglasni ni štajerski ni zemaljski staleži, a Štajerski zemaljski odbor upozorio je da bi eventualni ustanak krajišnika protivnih promjenama mogao biti opasan i za stabilnost zemlje. Nekoliko godina kasnije reformiranje Krajine povjerio je princu von Sachsen-Hildburghasenu, koji je 1737. objavio nove statute za varaždinske krajišnike. Ni oni još uvijek nisu objavljeni iako su privukli kudikamo veću pozornost domaćih i inozemnih istraživača od Corduinih pa bi objavljivanje ovoga zanimljivog dvojezičnog dokumenta trebalo donekle pridonijeti boljemu poznavanju pojedinih razdoblja hrvatske povijesti koja dosada nisu privlačila znatniju pozornost hrvatske i inozemne historiografije.

¹⁶ *Statuta Valachorum*, 1999, 14, 32, 35-36, 39-41; *Statuta Confiniariorum Varasdinensium*, fol. 46rv, 47rv-51r., 51v-52v, f.53.-57r., 59rv-60v., 61v-63r., 63v-67v, 68rv-69v, 70rv-74r.; Željka Brlobaš-Nada Vajs, "Rajnski forint – Rajniški – u hrvatskom kajkavskom književnom jeziku", *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 33 (2007): 19-39.

PRILOG

/45r/Nos CAROLUS Divina favente clementia electus Romanorum Imperator semper augustus, Germaniae, Hispaniarum, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae, et Serviae etc: Rex, archi Dux Austriae, Dux Burgundiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, ac Wurtembergae, Superioris, ac Inferioris Silesiae, Marchio Moraviae, Superioris et Inferioris Lusatiae, Comes Habsburgi, Tyrolis, et Goritiae etc.etc: Caeteras inter Reipublicae curas in ea praecipue studia intenti, ut universis et singulis Ditionum Imperio Nostro subjectarum Incolis leges publicae Gentium, Provinciarumque quieti proficuae sanciantur, capita quaedam communem, majoremque ad tranquillitatem Confiniariorum Varasdinensium conferentia hacce Tabula mandare decrevimus: Et quamvis Populo confinuario ibidem commoranti Nostris a Deces/45v/soribus jam dudum statutis prospectum fuerat certis a Nobis quoque superioribus annis confirmatis, cum tamen à nupera ad disquisitionem rerum Generalatum Varasdinensem concernentium delegata commissione compertum, Nobisque inter alia relatam erat, nonnullas praefatorum Statutorum sanctiones tum et abusu corruptas, tum et temporum vicissitudine quasi penitus abolitas, vel caeteroquin multifarie neglectas, aut indebite hactenus explicatas, nec non ab illorum antiquorum statutorum usum colonos inter Valachicos, et Croaticos in memorato confinio mixtim cohabitantes dissidia non modica orta esse necessitatis duximus, non solum defectus inde compertos reparandi, et juxta Nobis competentem Principibus semper reservatam auctoritatem pro majori omnium captu, et norma exactiori priora interpretandi, vel nova ad ulteriorem, melioremque directionem elargiendi mandata, certumque legum tramitem pro observantia civili, et morum ratione, disciplinaeque militaris ac Iustitiae praecepto sequenti forma et tenore praescribendi, verum etiam statuta haec sequentia pro universo militari Savum intra et Dravum Commoranti Populo militari decernendi.

/46r/

Statuta

Confiniariorum Varasdinensium, seu Populi militaris Savum intra et Dravum habitantis.

De Magistratibus***Articulus primus***

Cuilibet pago confinuario suus sit iudex, sive knesius vir scilicet ad id genus officii obeundum sufficiens, qui statuto ad id tempore mense aprili ante festum Sancti Georgii

a sui pagi communitate pro uno anno eligatur, et electus iuxta antiquam consuetudinem om[m]endanti ad ipsius notitiam significetur, a quo si idoneus fuerit

inventus, confirmetur, sin minus, alius ab eodem constituetur, et apud auditoriatum sui confinii territorialem administrandae justitiae causâ juramento ligabitur per articulum sequentem nonum praescripto.

Articulus secundus.

Quemadmodum olim in aliquibus capitaneatibus iudices supremi fuere constituti, ita dein com[m]endantibus Crisii, Capronczae, Ivanichii et Sancti Georgij associabuntur a Consilio aulae Bellico denominandi auditores, omnes suis in districtibus occurrentes causas, et controversias leges iuxta, et singulariter praesentia secundum statuta 46/v/dijudicaturi.

Articulus tertius.

In delictis publicae tranquillitati, et utilitati contrariis atque aliis criminalibus poenam sanguinis inferentibus singulariter in homicidiis knesiorum erit muneris, delinquentes absque mora comprehendendi, et una cum instrumentis, quibus interfectio facta est, ad territorialis profosii manus transmittendi, simulque com[m]endanti repertam de qualitate facti, et circumstantiarum notitiam dandi, ut criminis disquisitio ab eodem ad auditorem deleganda quantocius fieri, et per iudicii militaris coessum sententia de supplicii poena legibus consona statui possit.

Articulus quartus.

In levioribus autem causis civilibus, aut caeteris minusculis litigiis personalibus, utpote rixis sine profusione sanguinis, aut aliis contentiosis realibus sum[m]am pretii quinque, vel sex florenorum non excedentibus knesii cum duobus senioribus pagi confinariis annuatim cum knesio eligendis, et cum eodem jure jurando ligandis habeant dignoscendi auctoritatem eo se extendentem, ut reos carceri includere possint, donec iudicatum solverint, vel de eo cautionem idoneam praestiterint, caeterum observatis de jure observandis, et singulariter in rixis iuxta membrum secundum articuli sexti de delictis publicis et privatis contra eos procedendum.

/47r/Articulus quintus.

Knesiorum muniis non solum illud incumbet, ut in suis districtibus cunctorum numerum domorum et familiarum, nec non omnium capitum virilis sexus decimum septimum aetatis annum excedentium exacte sciant, cumque numerum utrumque in cathalogo descriptum voyvodis, et per hos com[m]endantibus annuatim praefixo termino significant, sed etiam, ut ab unoquoque patrumfamilias iidem masculi annum decimum septimum excedentes in suis domibus allantur, sollicitae sibi curae sumant.

Articulus sextus.

Knesii summa vigilantia, et studia omnia delicta, et maleficia praecavere conabuntur, quod si vero quispiam ex iis de praevaricatione et collusionione cum reis in quocunque delicto judicialiter apud auditoriatum capitanealem convinceretur,

talis tanquam infamis non solum officio amovendus, sed etiam iuxta facti qualitatem, aut mulcta promerita afficiendus, aut poena corporis afflictiva plectendus foret.

Articulus septimus.

Incumbet etiam, praeprimis knesiis singularis cura fures capiendi, eosque una cum rebus furto ablatis apud illos deprehensis ad Com[m]endantem transmittendi, ut disquisitione per auditoriatum servatis de jure servandis facta contra delinquentes criminaliter procedi possit, ac res furtivae suis dominis restitui queant; Knesius autem /47v/recuperationis rerum furtô sublatarum negligens, vel retentionis, et subtractionis cujusdam, aut etiam furti particeps seu complex inventus ejusdem criminis consors judicabitur, et plectetur.

Articulus octavus.

Omnia conventicula et congregationes extra eas, quae pro eligendis knesiis modo quo supra dictum est, legitime celebrabuntur, in universum sub poena vitae interdictae sunt; si quas autem necessitas exegerit, nonnisi ex permissu generalis, vel saltem com[m]endantis instituantur, nec liceat uni pago, aut confinio alterum pro assistentia citare, vel eandem quocunque modo aut genere petere, sed quilibet pagus, et quodvis confinium seu capitaneatus actione sua singulari, si ad movendam aliquam causas habere legitimas opinaretur, se contineat, consequenter à convocatione ac irritatione aliorum abstineat, secus poenam tumultuantium incurrens.

Articulus nonus.

Iuramentum autem knesiorum, aliorumque seniorum iure iurando ligandorum per DEUM vivum, et per gloriosam DEI genitricem Virginem Mariam, perque omnes sanctos, et electos Dei in articulos praemisos fiat, addito insuper, ut promittant se Deo, Christianae Reipublicae, Nobis, et Successoribus Nostris legitimis, generali et commendantibus fidem ac obedientiam exhibituros, *omnia*¹⁷ *Reipublicae perniciose, et bonis moribus contraria revelaturos, singulariter vero cunctis coram se causantibus absque cuiusvis personae divitis videlicet, vel pauperis praeconceptione consideratione, nec non precibus, praemiis, favoribus, amore, et odio postpositis, ac remotis, prout nimirum iustitiae consonum cognoverint, pro aequitate sententiam laturos, atque executionem desuper in omnibus rebus pro suo posse semper elargituros, sic ipsos DEUS adiuvet, Beatissima Virgo Maria, et omnes Sancti.*

De Judiciis

Articulus primus.

Sedes cujuslibet auditoriatus fixa sit semper in metropoli districtus fortalatio, ibique

¹⁷ Kurzivom ističemo stranice koje nisu označene rednim brojem, to jest koje su trebale biti označene kao /48rv/, ali nemaju rednoga broja.

sessiones iudiciales celebrandae, et eum in finem certi pro notitia causantium stantur dies ab auditoribus omnes super causas decernendi, sententiamque dicendi plenam potestatem habentibus; in casibus tamen gravioris indaginis plures eorum pro discussione rerum congregandi, iisque, si necessum esset, officiales aliqui linguae confiniariae periti per com[m]endantem adjungendi.

Articulus secundus.

Auditoris officium erit, iudiciales citationes facere ita quidem, ut prima sit peremptoria, secunda cum clausula quarumvis demum excusationum, quibus comparitio declinari volet, praecusiva et potissimum talis, ut partes compareant personaliter, termino tamen praescripto ad se sistendum sufficienti ordinarie inducias quindecim dierum, si necessitas longiorem moram non exegerit, comprehendente.

Articulus tertius

Quilibet in causam attractus super actoris instantia ad iudicium vocetur, riteque citatus respondere teneatur.

Articulus quartus.

Contra eum, qui ad iudicium vocatus, et si binis vicibus per literas iudiciales sive birsagiales citatus non comparuerit, in contumaciam procedatur, et actori sententiae pro qualitate rerum decisiva elargiatur, ipseque contumax in expensas condemnatur.

Articulus quintus.

In citationibus pro primo mandato triginta crucigeri, pro secundo duplum solvatur, ita ut causa finita et decisa haec birsagia in duabus partibus pro iudicio, et in tertia pro parte victrice exigantur.

Articulus sextus.

Nullae exceptiones dilatoriae praeter impedimenta legitima admittantur, ac de caetero/nisi gravitas et dignitas materiae viam ordinariam deposceret, vel ad cruentam rei veritatem testes iurato audiendi forent/ processus omnis sum[m]arius sit, adeoque factum cum meritis circumstantiarum de plano secundum allegata, et probata dijudi /48r/candum, caeterum autem in casibus, ad quos haec statuta se non extendunt, pro qualitate materiae iuxta articulos militares Caesareo-Imperiales, aut iuxta ius commune decisiones ferendae, observato tamen, ne litigantes iuris beneficiis ante, vel post latam sententiam destituantur.

Articulus septimus.

In testimoniis deponendis non more Slavonico in alterius animam iurabitur, sed quilibet seorsim de scitu, et visu examinatus super conscientiam propriam iuramentum testabitur, quis autem melius probavit, auditoris erit determinare.

Articulus octavus.

Nullus ad iuramentum praestandum nisi ieiunus admittatur.

Articulus nonus.

A sententia auditoris ad Consilium Bellicum Interioris Austriae intra decendium appellare fas esto, quae si non fiat, elapsis fatalibus sententia transeat in rem iudicatam, appellans autem intra quatuor hebdomadas peremptorie introducere, ac intra duos menses appellationem suam prosequi obligatus sit, alterutro enim non sic observato parti appellatae pro desertione appella[tio]nis et refusione causatarum expensarum ad superiorem iudicem recurrere licebit.

Articulus decimus.

Sententiae, ubi nullae appellationes interpositae fuerint, ela/48v/pso decimo die executioni demandentur, qui autem parere recusaverint, secundum qualitatem inobedientiae puniantur, praecedente nihilominus executione.

De Rerum Dominio

Articulus primus.

Cuilibet pago, vel oppido sui certi limites determinentur a com[m]endante, aut per eundem deputatis officialibus, conscriptionesque de super facta tum a voyvodis, tum a com[m]endantibus, tum ab auditoribus in paribus conserventur, omnibusque pagis, aut etiam colonis singularibus scripta documenta pro notitia, directione, et securitate sua anhelantibus similes metales literae a com[m]endantibus erga taxam quindecim grossorum benevole extradentur. Et quamvis moderni possessors (nisi pro suo beneplacito, et nunc memoratum in finem motu proprio eas desideraverint) ad has petaendas, nullo modo constricti erunt, minus autem adeptis semel talibus literis ad earundem renovationem à succedentibus futuris com[m]endantibus unquam obligari poterunt, consequenter similia legitime semel obtenta documenta robur suum semper habere debeant, ad exactiorem tamen rerum ordinem abhinc introducendum, et singulariter ad rescindenda dissidia limitum rati/49v/one, multifariae hactenus saepius orta omnes imposterum fundum aliquem noviter adeuntes coloni confinarii authenticas a com[m]endante temporali super possessione feudali elargiendas manu sua, sigilloque propriò imunitas accuratam metallium descriptionem simul continentes literas rogandi, pro illis vero solum semi alterum florenum solvendi tenebuntur.

Articulus secundus

Si quis de frumento etiam adhuc in agro existente, vel de aliis rebus mobilibus cum alio convenerit, emptorque hoc duobus, vel tribus testibus probare poterit, contractus validus esto, nisi in casu laesionis ultra dimidiuntur.

Articulus tertius

Nullus ausit, nici cum praescitu com[m]endantis ad alium locum transmigrare, aut sessionem sibi fixam pro libitu cum alio permutare, minus arbitrare sedem suam alteri cedere, et quoniam vulgo dictis bastinis seu possessionibus feudalibus attributi sunt, ab omni censu rustico exempti, generalatensibus primaevum iuxta

institutum loco stipendii pro servitiis militaribus tuendorum confiniorum causâ praestandis concessi, eaque de ratione integraliter semper conservandi fundi, de similibus bastinis in quolibet capitaneatu et voyvodatu suum numerum habentibus, et terris pro certa mensura, aut juxta antiquum rerum systema, aut determinationem de super noviter faciendam sibi /49v/cohaerentibus imposterum quidquam avellere, vel diminuere nemini unquam licebit; Caeteras vero adjectitias, seu accessorias praeter bastinas possidentes, ac his necessario non cohaerentes domunculas, et agros praevia annunciatione com[m]endanti de super facta erga taxam consuetudine introductam divendere permissum esto, jure promitiseos seu praelationis agnatis proximis, et singulariter sessiones nondum habentibus, nec non generalatensibus cunctis ante alios extraneos semper competente, clericisque seu religiosis non nisi a Majestate Nostra ad ampliorem, quam hactenus habebant, immobilium possessionem specialiter obtentâ licentiâ admittendis.

Articulus quartus.

Cuique, si fundum aliter adire non potest, per agrum vicini sui consueto tempore eundi, vehendique ius esto, sed quantum fieri poterit, vicini agro parcatur.

Articulus quintus.

Si quis rem quampiam creditori suo pignori tradiderit illeque tempore elapso debitum non solverit, tunc ad instantiam creditoris de redimendo pignore admoneatur, et nisi id intra tres menses fecerit, pignuitur, et de illo creditoribus debitum cum eo, quod interest, exsolvatur, residuum vero domino pignoris restituatur.

/50r/ *Articulus sextus.*

Rebûs aliënis contra pactum et voluntatem sui proprietarii, et cum damno eiusdem utens, eidem proprietario secundum iustam damni aestimationem satisfacere teneatur.

Articulus septimus

Testamentariae depositiones super rebus has admittentibus coram Knesio, aut coram Sacerdote adscitis tribus, vel si possibile non foret, salte duobus fide dignis testibus celebrentur.

Articulus octavus.

Patrifamilias absque liberis decedent vidua, fratres, aut proximi agnati juxta testamentariam defuncti dispositionem legitimam, aut hac non facta secundum juris communis legem, et ordinem quoad mobilia succedant, gaudeantque praepriis viduae obtento com[m]endantis consensu cum viro ad militiam apto matrimonium noviter anhelantes, et viduis non existentibus dicti fratres, seu agnati proximi bene meriti ad servitia militaria idonei, ac sessiones bastinales nondum habentes peculiari respectu caeterorum extraneorum praerogativa successionis quoad fundos feudales immobiles;

Si vero vidua ulteriora vota sperare aut assequi non posset, vel et illa, ac fratres, proximique agnati deficerent, aut vir ducendi viduam intendens, nec non reliqui patruales /50v/ nunc nominati a com[m]endante ad gubernacula domestica et servitia confiniaria praestanda reapse apti non invenirentur, alius a com[m]endante ad haec obeundum munia instituetur possessor habilis, prouti idipsum in omni casu confiscationis aut caducitatis pro arbitrio suo ab eodem fieri poterit, quod si autem defunctus liberos masculos praeter viduam reliquerit, exclusa hac, omnibusque aliisque repetitis agnatis postpositis, natu major filius familiae legitimus decimum octavum annum habens, et caeteroquin ad militiam capax bonorum feudaliū im[m]obilium successor sit, minorennibus autem, hoc est praedictum, 18vum annum non assecutis filijs omnibus (quin specialis desuper a com[m]endante elargiretur concessio) non nisi respectu rerum reliquarum, quae demtis immobilibus remanent, ad haereditatem admittendis, aequali sorte omnibus liberis nullo sexus discrimine obveniente, ita tamen, ut possessor novus una cum fratribus, sororibus, viduis, aut agnatis de communi dividundo participantibus praestationum realium hactenus usitatarum ad normam pro recognitione dominiū supremi ad arcam militarem decem, com[m]endanti quinque, et voyvodae duos florenos ex massa haereditatis universali, alii autem in praefato casu caducitatis aut confiscationis possessionem talem adeuntes successores duplum undequaeque respectu /51r/ bastinae integrae, a proportione minoris vero domūs non nisi pro quantitate ejusdem ad duas tertias, vel ad dimidium, vel ad quartam tantummodò hujus taxae partem teneantur.

Articulus nonus

Boves, eqos, vaccas, capras, porcos, vinum ac frumentum omnis generis cuilibet observatis observandis, praestitisque praestandis pro libitu vendere, et emere, inducer et educere liberum sit, intra et extra districtum generalatus, nisi ultimum casus penuriae sive caristiae comfiniariae non admitteret, et exinde com[m]endantes inhiherent.

Articulus decimus.

Nemini licitum esto, sine consensus com[m]endantis, et assignatione speciali desuper facta locali sylvas, aut nemora eradicare, et in agros, prata, vel vineas convertere.

Articulus undecimus.

Glandinum pascatio in quercinis, fageisque sylvis confiniarijs nullo privato, quod exemptionem hujus usus haberet, dominio subjectis nemini interdicta, sed potius generalatensibus ante alios extraneos semper praeprimis, minoremque erga taxam, et quidem illis pro majori sabelico quatuor, ac pro minori duobus tantum, exteris autem à com[m]endantibus quoque admittendis pro respective sex, et tribus grossis praestandis concessa sit.

/ 51v/

*De delictis privatis et publicis**Articulus primus.*

Furtum, cujus pretium triginta, vel effractione simul com[m]issum viginti florenos non excedit, ab auditore seu sessione Judiciaria vinculis, vel opere publico puniatur, majora autem furta com[m]ittentes non pecuniariis, aut arbitrariis poenis sed iuxta Carolinam, et Ferdinandeam ultimo supplicio afficiantur.

Articulus secundus.

Si quis vero secunda, vel tertia vice in furtis licet quolibet actu seorsim sumpto levioribus deprehenderetur, iuxta sanctiones in Carolina et Ferdinanda praesumptas contra eum procedatur.

Articulus tertius.

Qui rem quampiam levioris pretii furtive contrectaverit, vel surripuerit, ademptum cum damno illato restituat, nec non quatuor, vel pro arbitrio iudicii plurium, ad summum autem decem florenorum poenam solvat; si vero insuper aliquem etiam absque lethali laesione percusserit, vel vulneraverit, penes satisfactionem laeso praestandam secundum articulos criminales puniatur.

Articulus quartus

Si cujuspian jumenta, vel animalia alteri damnum fecerint, illud damnum per vicinos aestimetur, et ab animalis domino resarciatur.

Articulus quintus.

Qui alterius jumenta damnum inferentia ex malitia ver/52r/beraverit, vel occiderit, is animalium domino compensatō prius eō, quantum ipse noxae passus est, damnum refundat, et nihilominus ob malitiam pro qualitate facti puniatur.

Articulus sextus.

In rixis, qui absque vulneratione graviore cum sanguinis profusione fient, reus quinque, vel etiam pro arbitrio auditoris plures, sed ad summum octo florenos ac laeso expensas et damna, nec non chyrurga debitam mercedem solvat, in aliis vero, quae prorsus sine sanguinis profusione vibratis gladijs sola percussione ad vibicum signa, vel alio modo com[m]ittentur, reus aequae ac ansam talium rixarum praebentes remota his in casibus mulctā pecuniariā poenam arbitrariam pro qualitate facti, personarum, et consuetudinis severiorem, aut leviolem luent.

Articulus septimus.

Ob tales autem rixas, et si laesa pars nullam ad iudicem deferret querelam, contra eos, si ita videbitur, ex officio erit inquirendum.

Articulus octavus.

Fornicarii, ut et ipsae fornicariae vinculis in pane et aqua per aliquot dies, vel opere publico puniantur, adulteri verò et raptores com[m]endantibus ad inqui-

sitionem desuper per auditores ordinandam indicandi, ac pro frequentia delicti, aut personarum delinquentium qualitate poenae corporis castigandi subjiciantur.

Articulus nonus

Inobedientes filii, vel etiam gravius in parentes peccantes pro enormitate facti carcere jejunio, verberibus, vel similibus, aut etiam severioribûs coërceantur animadversionibus, sin autem levior sit filiorum culpa, contra illos abque parentum accusa[ti]one judicialiter non procedatur.

Articulus decimus.

Pecuniariae mulctae juxta dispositionem com[m]endantibus in instructione praescriptam applicentur.

Articulus undecimus.

Custodum Praefecto seu Profosio ab incarceratis et arrestatis personis imposte-
rum non ultra viginti quinque crucigeris exigere permissum sit.

De Re Militari

Articulus primus

Confiniarii omnes militiae operam navantes iuri militari subsint, et sua officia personaliter, consequenter nulla hujus obligaminis reluitione pecuniali admissa exacte, et fideliter semper obeant, secus facturi praeter castigationem congruam tum et nimis exinde se redimere, aut subtrahere volentes, tum et dona eo respectu percipientes ad poenam dupli solvendam tenebuntur, quod indistinctim, consequenter etiam de omnibus licet stipendia non habentibus intelligendum, quoniam quamvis aliqui stipendijs non gaudeant, nihilo minus tamen fundis /53r/ feudalibus stipendii loco fruente ad munia militaria obstricti, eorum quoque respectu militari immunitate donati sunt.

Articulus secundus

Voyvodae sint viri militares illibatorum morum, et vitae integritate praediti, ac quavis suspicione vitii carentes, si tamen casu quocunque in alicujus criminis genere suspecti haberentur, vel etiam de malefactis apud com[m]endantem forent accusati, causas tales praevia disquisitione facta per auditoriatum capitanealem dijudicentur, et prout visum fuerit, poena secundum reatum merita afficiantur.

Articulus tertius

Eadem modalitate etiam, si Voyvodae quempiam ex suis subordinatis alicujus delicti reum vel accusatum habuerint, idipsum factâ com[m]endenti dennutia[ti]one observabitur.

Articulus quartus

Omnes lites, et controversiae fundos, ac alia bona concernentes, quae inter confiniarios nasci possent, superius praescripta ratione secundùm qualitatem rerum, et

materiae, aut ab auditoribus, aut a knesijs dignoscantur, seu dirimantur; voyvodae praeter eam, quam qua capitanei habent in rebus militaribus et civilibus, congruam dispositionem, et errores inde compertos juxta exigentiam corrigendi auctoritatem /53v/ sola interpellatione, seu activitate in rebus judicialibus impertita, ut dissidiorum personalium, vel realium amicabilem in quantum absque strepitu et formâ judiciali fieri poterunt, assumere valeant compositiones.

Articulus quintus.

In voyvodarum, uti etiam exilliferorum, aliorumque officialium demortuorum, vel etiam judicialiter ab officio depositorum loca alii bene meriti, manente tamen semper penes superioris aligendi arbitrio, per populum commendari poterunt. Et ut tam officiales quam gregarii, ac in genere confinarii omnes de servitio Nostro bene mereri tanto magis posthac studeant, faciliusque stipendia, et altiores gradus militares assequi valeant, munia et salaria cuncta absque ullo com[m]endantibus aut voyvodis vulgo dictarum regalium praestationis obligamine assequentur; corruptionem autem aliquam similibus oblationibus intendentes confinarii aequae, ac easdem acceptantes respectu desiderati, vel dati, aut etiam conditionate solummodo hunc in finem stipulati poenam incurrent dupli, promissum nimirum, seu perceptum respective amittendo, vel de altero tanto, hoc est, de simili quota utraque pars mulctam pecuniariam luendo.

Articulus sextus.

Salaria omnibus stipendiatis per certos ad solutionem /54r/ destinatos com[m]issarios distribuentur, et quidem communibus in praesentia suorum respective capitaneorum, et voyvodarum, quique de solutione cunctis facta dictis Commissarijs testimonia desuper petentia non denegabunt.

Articulus septimus.

Confinarius omnis rebus, ut supra dictum, praeprimis militaribus vacandi obstrictus, et exinde ad servitia omnia eo vergentia, speciatim etiam ad rei tormentarie et annonae, apparatusque militaris provisiones cunctas pro rerum, temporumque necessitate advehendas ac promovendas, nec non ad intercisiones sylvarum, aut aggeres, fossasque campestris faciendas, ubi, et quando respective pro eludendis hostium insultibus, vel pro exequendis contra easdem expeditionibus, necessum, et a Com[m]endantibus ordinatum fuerit, obligatus sit. Caeteroquin autem extirpationes, seu eradicationes sylvarum hactenus non sine gravi indignatione Nostra facta (prouti articulo decimo de rerum dominio jamjam inhibitum) imposterum penitus interdictae sunt.

Articulus octavus

Itidem ad modernorum castellorum confiniariorum conservationem aequae, ac meliorationem, aut ad novam, si necessitas exigeret, aliorum fortalitiorum extructionem, singulariter vero ad reaedificationem domiciliorum Commendantibus

assignatorum, et ad alias struc/54v/turas Nostris Caesareo-Regiis sumptibûs erigendas, prouti et ad secanda, advehendaque ligna focalia juxta eam mensuram, et quantitatem, quae a com[m]issione rerum noviter regulandarum causâ in generalatum pervenient determinabitur, com[m]endantibus et officialibus praesidiariis competentia nec non ad annualem foeni, ac tritici in agris modo satis com[m]endantibus propriis colectionem faciendam suis coadjuvabunt laboribus, ut vulgò dicuntur gratuitis, mutuo confiniariorum ordine proportionem iuxta distributivam observato, et victu laborantibus iuxta antiquam consuetudinem a repetitis Com[m]endantibus praestito. Quemadmodum etiam singuli possessores bastinarum una per annum die nunc memorata modalitate voyvodis sibi praepositis labore assistent angario, in pecuniariam tamen exactionem nec a com[m]endantibus, neque a repetitis voyvodis vertibili, caeterum vero confiniarii ob omnibus aliis praestationibus tum personalibus tum realibus, tum et pecuniariis com[m]endantibus aut voyvodis exhibendis, sub quocunque etiam titulo immaginibili expetentibus omnimodè exempti sint.

Articulus nonus.

Insidias et machinationes suspectas fideliter ad Nos vel Generalem Nostrum, aut Commendantes sibi praepositos deferent.

Articulus decimus.

Fines Patriae in omnibus capitaneatibus, nec ullus Chri/55r/stiani nominis hosti pateat auditus, praeter salariatos milites etiam caeteri cuncti confiniarii stipendio carentes, suis sufficientibus semper excubiis et vigiliis tueri et custodire obligati sint.

Articulus undecimus.

Quocunque autem tempore, quod Deus clementer avertat, quidam impetus aut suspicio majoris momenti orietur, ex omnibus omnino capitaneatibus quoquot inveniuntur confiniarii, immo ipsa juvenus decimum octavum annum excedens ad Turcas et hostes quoscunque conjunctis viribûs omni ex parte etiam cum vitae discrimine propulsandos semper sint parati, et militaribûs signis ad hoc per generalem datis excitati cum omni bellico apparatu eo, quem generalis pro casûs exigentia praefixerit, numero, loco, et tempore sine mora congregabuntur, ibidem tamdiu mansuri, donec et illi, qui longius distant, quoque accurrere, et cum illis se conjungere, vel alio, si necessitas id requisiverit, secundum generalis dispositionem convolare possint.

Articulus duodecimus

Si contra hostem extra provinciam ducentur, absque stipendio in partibus Turcae subjectis per quatuordecim, in alijs vero provinciis per octo dies castra generalis sequentur, quibûs elapsis de sustentatione illis necessaria per nunc memoratum generalem providebitur.

/55v/ Articulus decimus tertius

Et quamvis omnes speciatim autem gregarii pedestres non sint stipendiati, Generalis tamen Noster, et ejusdem substituti com[m]endantes globos, et pulverem pyreum, seu prouti hodie dūm consuetudinis est, his requisitis fartos charteos modulos vulgo Patronen dictos iuxta exigentiam expeditionis militaris cunctis semper suppeditabunt.

Quapropter omnibus et singulis Nostris Ministris ibi constitutis, aliisque subditis, et fidelibus cujuscunque status, gradūs, conditionis, vel praeeminentiae existant, praesertim vero iudicibus seu auditoribus nostris confinariis, nec non praesentibus et futuris confinariorum Varasdinensium Generalibus ac com[m]endantibus, caeterisque omnibus officialibus Nostris hisce benigne, ac serio committimus atque mandamus, ut praefatum Generalatus Populum militarem inter Savum et Dravum com[m]orantem secundum clementem Nostram, et Successorum Nostrorum legitimorum voluntatem praescriptis legum et statutorum articulis quiete, et absque omni molestia impedimento, ac perturbatione uti, frui, et gaudere sinant, et nec vel ipsi contra eorum tenorem quidquam praesumant, sed faciant, nec ab aliis quovis modo attentari, fierive permittant, sed universa juxta et singula puncta pro rerum necessitate manuteneant, atque /56r/ defendant, secus Nostram, Successorumque Nostrorum indignationem, ac poenam gravissimam incursum; Statutorum autem horum natione orientis dubij interpretationem a Nostra, vel Posterum Nostrorum Majestate desuper petendam, nec non articulorum horum ampliationem, seu restrictionem Nobis, et in Imperio subsequis Nostris semper reservantes.

Et quoniam singulari praeterea erga saepedictum populum militarem Savum intra et Dravum commorantem ferimur propensione, eadem hisce amplius prohibere volumus, dum Districtum Generalatūs Varasdinensis (quamvis recuperatis in nupero bello contra Portam Ottomanicam divini Numinis grat feliciter gesto provincijs ulterioribus, limitibusque longe ultra remotius positis territorio confinario neququam adnumerandus foret) imposterum quemadmodum háctenus, pro ulteriori tamen Nostro, Nostrorumque successorum arbitrio in majorem Regionum Austriae Interioris securitatem, cujus ratione Generalatus iste praeprimis ordinatus est, saepedicto confinio ad numerandum non solum benigne assentimur, sed etiam multi/56v/fariam repetitum populum militarem illis in partibus degentem servitorum Nobis, et Nostris in Imperio antecessoribus praestitorum, nec non post sperandorum intuitu ijsdem, queis hucusque legitime fruebatur, donamus, gratijs et favoribūs, ut videlicet deinceps pariter, veluti hodie dūm, in sedibus ac domiciliis suis secure permanere, et fundis sibi assignatis, seu assignandis quiete sine ulla impeditioe, injuria, aut gravis molestiae illatione frui possit, ac valeat. Nullatenus vero dubitantes quin militaria excubando, et pro rerum exigentia contra Turcam, aut alium hostem viriliter decertando fideliter semper sua

obiturus munia, consequenter omnem operam possibilem ad repellendos quosvis insultus exhibiturus, seditionesque intrinsecas, aut tumultus confinariarios, vel alia, quibus ad indignationem et indultorum obtentorum sublationem moveri possemus, delicta nunquam ausurus, sed potius Nobis, et Successoribus Nostris, nec non praefectis sibi praepositis, aut praeponendis devotionem, obedientiam et integritatis illibatae tesseram fidelitatis, et obsequii iuxta obligamen suum omnimode, et constanter praestiturus sit.

Harum te/57r/stimonio literarum manu propria subscriptarum et sigillo Nostro munitarum, datarumque in Civitate Nostra Lincii die prima mensis septembris anno milesimo, septingentesimo, trigesimo secundo, Regnorum Nostrorum Romani vigesimo primo, Hispanicorum vigesimo nono, Hungarici vero, et Bohemici etiam vigesimo primo.

Carolus m[anu] p[ropria]

Eugenius a Sabaudia

Ad Mandatum Sac[rae] Caes[areae] Regiaeq[ue] Cath[ol]i[cae] Ma[ies]t[at]is proprium.

Aug. Thom: n:D. de Wöber¹⁸

Warasdinsche graniz Statuta in der national Sprach¹⁹

/58r/ Mi Carolus po Bosi Miloschi Zebrani Rimszki²⁰ Czeszar, vszigdar szmosen Nemski, Szpaniurszki, Vugerszki, Cheski, Dalmatinszki, Horvaczki, Sklavonszki, y Szervinszki krayl, Veliki Herczeg Austrianszki, Herczek Burgunczki, Sztaierszki, Koroski, Krainszki, y Birtenbergszki, Gornie y Dolnie Silezie, Markes Muravszki, Gornie y Dolnie Lusatie, Grof Hauptspurgski, Tirolszki, y Gorichki etc.etc.

Met osztaim obchinszkim poszlom oszebuino nakanilismo, da vszim y vszakom narodu Czeszarsztva nassega podlosnomu, Pravicze Za obdersainia Mira obchinszkoga Hasznovito posztavesze, duguvainih nekuliko na veku obchinszku haszen krainam Varasdinszkim zovim Pattentom ali *tabulum*²¹ zapovedati dokonchali szmo, poklakam Lucztvu iliti puku krainszkomu ondi

¹⁸ Thomas Augustin Jakob Joseph Freiherr von Wöber (1692-1771), Feldmarschalleutnant od 28. 9. 1755. Vidjeti: Antonio Schmidt-Brentano, *Kaiserliche und k.k. Generale: (1618-1815)* (Wien: Österreichisches Staatsarchiv, 2006), 111; *Liste der kaiserlichen Generale der Frühen Neuzeit*: https://de.wikipedia.org/wiki/Liste_der_kaiserlichen_Generale_der_Frühen_Neuzeit/W

¹⁹ U radu objavljujemo tekst *Statuta* na kajkavskome jeziku u izvornome obliku kako bi osim povjesničarima bio dostupan i stručnjacima zainteresiranima za lingvističko-filološka istraživanja ranonovovjekovna kajkavskog jezika.

²⁰ Petrić, “Bjelovarsko područje do osnivanja Bjelovara 1756. godine”: Rimszk. U tekstu su bilješkama označene riječi ili manji dijelovi teksta koji se razlikuju od prijepisa iz 2013. godine.

²¹ Podcrtano i iznad dodano: knjigom.

Sztoiechemu Pravicze Articulusi od nasih pregiev dane, y pred nekuliko Letmi ponasz potvergiene ieszu, metemtoga Zbog iz Izkavainia ili previgeinie poszla Generalie Varasdinszke Dotikajuchega: po poszlani Comissie obnaideno y nam met drugim napervo dano da neкои iztih Pravicz Articulusi tak po zli navadi poruseni, mesainem vremena chisto zableni y drugach vszakoiachki Zamugeni, /58v/ y krivo doszat pretolnacheni ieszu, y vu izti Generalii tak met Szlovenzci kak vlahi vnoge Szmutnie y szuprotischine Szbog Sztarih nihovih Articulusev vu Szpomenuti Generalii vechkrat pripechkalesze Jeszu, potrebno Szudiliszmo ne lepram perve falinge popraviti, nego polak nam poglavnikom prisztoieche y vszigidar zadersane oblaszti, Za bolse Raszmeinie perve pravicze bolse pretolnachiti, nove pako na bolse y dalesnie Ravnainie dati, y Sztanovitih Zapovedih konec, tak Zbog obchinszkoga kak navadnoga duguvainia y podlosnoszti Szoldachke ili voinichke, kak takai dusznosti obdersavainia, pravicze zovim doli napervo danim pismom posztaviti, kako takai ove iszte Articuluse ili Statuta, za vesh met Szavum y Dravum zadersani Voinichki puk odluchiliszmo.

/59r/ Statuta, Pravicze ili Articulusi krainschanov Varasdinszkih, ili Puka Voinichkoga met Szavum y Dravum sztoiechega.

Od Szudeinia ali Ladainia.

Articulus Pervi.

Vu vszakom Szellu krainszkom naibude ieden Szudecz ali knesz, chlovek naimre Za chaszti Szvoje obnaszaino zadovolen, koi nato osztavleno vreme, vu Meszeczu Aprilu, pred Dnevom Szvetoga Giurgia, od obchine szvoga Szella za iedno Leto Zebratisze jma, polek sztare navadbe²² Comendantu nasznainie datisze ima, koiega ako vrednoga naide potverdi, ako pako vrednoga naseb nebi drugoga Posztavi, y pred Szudom Auditorszkim zbog odlucheinia pravicze polak Articulusa doli doiduchega Devetoga priszechi moral bude.

Articulus Drugi.

kakoguder negda vu drugih Capitaniah veliki Szuczi biliszu, tak pako Comendantom odseh dob Krisevczi, Coprivniczi, Ivanichi, y Gyurgievczu pridajusze /59v/od Cezarszkoga Voinichkoga Tolnacha Auditori, koi vszaki Szvoie kraine pritekuche tusbe, y Szuprotischine polek pravicze y oszebuino oveh Articulusev Szudili budu.

Articulus Trety.

Vu chinih illi pregrehi Remet mira y hasznih obchinszkih glavnoga Zgubleinia vredni oszeibuino pako vu Liudomorsztva zapopadnijeni presz odlake Vremena

²² Petrić, "Bjelovarsko područje do osnivanja Bjelovara 1756. godine"; navade.

uloviti z-orusziem koim zlo vuchinieno ie, k-Profuzu onoga meszta posztaviti, y poszlati, y dasze Comendantu²³ vsze pripecheinie povedati ima, na iz izkavainie pregrehe od niega k-Auditoru posalesze y po Szudu odluchenom krainszkem, sententiu ili dopitainie polek pravicz oveh za pregrehu szvoju zadobiti mogli budu.

Articulus Cheterti.

Vu mensih²⁴ pako pripecheiniah, ali pregreih, kakoti vu Szvada presz kervnoga preleiainia ali vu zemal ali grunta, ali drugih Praudah²⁵ sto vise pet ali sest Rainiski neiznesze, knesz z dvemi posztaresemi /60r/od Szella, koisze y Sznim Zakupa vszako Leto, kakoie gori Recheno izebrati y prisechi moraju, takove prekersitele, ili krifcze Zapreti ili vu Rest deti mogu, doklam polak Szuda pregrehu naplate, ali poruchansztvu zverhu plachainia Szpomenute Szume neposztave, drugach pako obdersavaiuchi obdersati mora na navlastito pako vu Szvadah polak Artikulusa Sestoga, *De delictis privatis & publicis* szuditisze imaiu.

Articulus Peti.

Knezov dusnoszti iesz, ne Szamo vu Szvoi knesii broi od vszeh his znati, y Liudi, nego y od vszeh glav Muskoga Szpolia koi vise Szedemnaiszt let jeszu, nai dobro Znadu od takovih broi y obodvoie vu Catalogusu, iliti Specificatij napiszano Voivodi vszako Leto dadu, y oni Comendantu vu posztavljeni termen obznane, y da vszaki muskoga Szpola szedamnaiszt let imaiuchi naisze dobro hrani y naniegasze pazi.

Articulus Sesti.

knezov naiveksa Szkerb bude, dasze tersze na vsze nachine vsze pregrehe y zlachina obchuvati, ako bi pak koi bil zmetnik koibi zlemi liudmi /60v/dersal, y ufkaniuval, imasze pri Auditoru takov kot neposten ne Szamo iz chasti izhiti, nego tulikai polak pregrehe niegove ali birsagom birsasiti ali telovnom kastigum kastigati.

Articulus Szedmi.

Dusnoszti oszebuine bude, tate Loviti, nie Zakupa onem vfkragenem duguvainiem²⁶ kaiszu pokrali y kaiszeie prinih naslo Comendantu poszlati, dasze pregrehe nihove po Auditoru iz izkati y prevideti, kakoti y Szuprot takovim krivczem naiostreie proceduvati ili szuditi moglosze bude, y duguvainia uktratniena szvoim Goszpodarom povernuti, knezi pako koibi nemarlivi bili vf krageno duguvainie iz izkati, alibi Zadersali y Rasztepli, ali morti od tatbena kai jmeli, ali paidasi vutom iznaszlisze, kakoti drugi paidasi tatbine Szuditisze imaju.

²³ Petrić, "Bjelovarsko područje do osnivanja Bjelovara 1756. godine": Comandanta.

²⁴ Petrić, "Bjelovarsko područje do osnivanja Bjelovara 1756. godine": mestih.

²⁵ Petrić, "Bjelovarsko područje do osnivanja Bjelovara 1756. godine": Praudati.

²⁶ Petrić, "Bjelovarsko područje do osnivanja Bjelovara 1756. godine": duguvainen.

Articulus Oszmi.

Vsze Szkupa Szpavlainie ili kuplinie Zvan takova kadsze knezi y Szuci izbiraiu kakie recheno nai ostreie pot Glavno Szgubleinie, /61r/prepovedajusze, akobi pako kakovo Szpravische potrebno bilo ne drugach nego Szdopuscheinie Generalovim ali Comendanczkim vuchinitisze mora niti ie Szlobodno iednomu szellu ali kraini, drugo Szello ali krainu napomoch Szvati, niti nikakvim nachinom prosziti, nego vszako sello, vszaka kraina ali Capitania, ako bi k-Szpaulainiu kakovomu pravichni zroki bili, naisze Szvoiem Dersi, y od pri-Szvainia druge kraine naisze haba, Drugach kastigu puntarov terpeti hoche.

Articulus Deveti

Priszegum pako knezi y drugi posztaresi po sivom Bogu y prechistom Boga Rodiczum Deviczum Marium y po vszeh Szveczih zebranih Boga, na pre posztavlene Articuluse zavesatisze jmaju, zverhu toga da obechaju Bogu y vszemu kerschansztvu, nam y nasim naszlednikom pravichnim, Generalom y Comendantom Sztalnost y pokornoszt obdersavati, y dobromu Sifleiniu Szuprotivna, y vsza miru obchinszkomu Szkodлива prepovedati, oszebuino pako vszem pred Szobum /61v/tusechim, negledajuchi bogata nit Szirote niti darov niti iz Liubavi, ali odurjavainia²⁷, polak pravicze isztinszke y Szuda, dokonchainie vuchiniti, y szverhu toga sententiu vu vszem szposznati polak Szvoje moguchnoszti vszigdar doprineszti imaju, tak nim Bog y Blasena Divicza Maria y vszi Szveczi pomozi.

Od Szudov.*Articulus Pervi*

Sztalis ili meszto vszakoga Szuda Auditorszkoga, vszigdar ima biti vu one Capitanie Gradu, y ondisze P[rav]de dersale budu, y vuti konec terminus P[rav]du imajuchem od Auditorov posztavitisze hoche, kada P[rav]dam Szud bude, koi vszakoi P[rav]di Dokonchainie vuchiniti vszu Jakoszt imaju, Vu Dugovainiah vendar vexih, y tesesih akobi potrebno bilo, officirov koi znadu Jezik krainszki, te takovi po Comendantu pridajusze.²⁸

Articulus Drugi.

Auditorove Chasti bude Cituvati, /62r/ ili na Szud Szvati, y tak perva takova Czitazia ili Zaszvainie da bude peremptorie toie da vszaki on koi ie pozvan taki doiti ima, druga mora biti da na Szud poszvani kakovo oszebuino izprichainie, nemajući doiti moral bude, Sztranke obedve vu personi Czituvatisze imaju, koim na dva tiedna terminus ako naduse nebi sze odlechi moralo posztavitisze mora.

²⁷ Petrić, "Bjelovarsko područje do osnivanja Bjelovara 1756. godine": odurjavainia.

²⁸ Kurzivom je istaknut dio rečenice koji nedostaje u prijepisu iz 2013. godine.

Articulus treti.

Vszaki obtuseni na instantiu tusechega k-szudu posztaviti Sze ima, y pravo pozvan odgovariati mora.

Articulus Cheterti.

Szuprot niemu koi ie na Szud pozvan, ako na dve zapovedi po Szudu napiszane nedoide imasze kako tverdokornik obszuditi, y tusechemu polek obnaidena dugovainia P[rav]du dokonchati, tverdokornik pako koi nedoide Sztroske platiti mora.

Articulus Peti.

Na pozvainie P[rav]deno Za pervo zapovet ili zvainie tusechi trideszet kraiczerov za drugo dvakrat tuliko platiti mora /62v/tak da po dokonchani P[rav]di plache dva della Szudu, a treti del za onog koi P[rav]du obdersi Szlisato bude.

Articuluc Sesti.

Niedna Szprichavainia terminusa Zvan oszebuinih Zrokov odlechisze nemaju, y drugach ako te oszebuini Zroki, y Velikocha Duguvainia navadni Szud odlekla nebi, y kadebi mozebiti potrebno bilo Szvedoke napriszegu Szvati, vszaka P[rav] da na ienkrat dokonchatisze ima, duguvainie polek napervo davainia y probuvainia Szuditisze jma, ako pak osztale P[rav]de vu oveh Statuteh ali praviczah naitisze nebi mogle, polek pravicze obchinszke Szuditisze imaju ali moraju, paziti ie vendar potrebno da praudasi pred ali potlam Sententie puta pravicze pogubili nebi.

Articulus Szedmi.

Vu davainiu Szvedochansztva ne dabi priszegel polek navadbe vlaske, nadrugoga dasu /63r/ nego vszaki poszebi dasze pita, od Sznainia y vigeinia, Zverhu koiega na dusu

Szvoiu priszechi bude moral, koi pako Bolie probuval bude Auditorovo ie Dokonchati.

Articulus Oszmi.

Niedensze nemore pusztiti na prisegu nego da bude trezen y tasch.

Articulus Deveti.

Od Szententie Auditorszke k-tolnachu voinichkomu Gradechkomu, akobi koi Appeluvati hotel taki pri P[rav]de ali vu Deszeti dnevi pri Auditoru oglaszitisze jma, ako deszeti dan preide, duguvainie dosugijeno y ob Szugieno osztane, on pako koi Apelluie Vu chetirih tiedni dusen ie Apellatiu vuchiniti, y vu dveh meszeczki Za nium sztati, ako sze pak to iedno ali drugo obdersavalo ne bi Sztranka koia na Apelatiu Zvana, za osztavleinie apelatie, y vuchiniene Sztroszke k-Szudu *vftechisze more.*²⁹

²⁹ Kurzivom je istaknut dio rečenice koji nedostaje u prijepisu iz 2013. godine.

Articulus Deszeti

Sententia ili dopitaine pravedno kadi neszu Apelatie, po deszetom Dnevu dasze exeqaerati ima, koi bisze pak nepokoren /63v/izkazal polek obnaidene nepokoroszti, naisze kastiga vendar dasze duguvainia polek Szuda predi konecz vuchini.

Od Duguvain Goszpodarsztva domachega*Articulus Pervi.*

Vszakomu Szelu ali mesztu Sztanovite megje od Comendanta, ali po odluchene-mi officiri posztavitisze jmaju, popiszane takove megje y Comendanti, ali vaivo-de y Auditori jmati moraiu, vszem Szellam ali tulikai krainchanom, Za nihovo Ravnainie y Znainie, Za vekse Szegurnoszti radi, na nihovo potrebuvainie takovi megyaski Liszti od Comendanta Za koje petnaiszt grosi polositi moraju, do-brovolno datisze imaju, Szadasni Goszpodari /Raszma akobi Gozspodari szami, Szvoie dobre volie Liszte takove Seleli imati/ na izvageinie, ali ie mainie takovih megaskih Lisztov Zniednim modusem pritruczani nebudu, jos manie pako da vre takove jmali budu/64r/ dabie od doiduchih Comendantov potvergiavati dati morali, kakoti takovi ienkrat dobleri Liszti iakoszt Szvoju vszigdar imali budu, nistar mainie na veksu Sztalnoszt takovih duguvainih, y naimre da vnoge prites-chicze, tusbe, kako takai Szvade Szbog megih kakszeie doszat pripechalo Zakra-tesze vszaki nay potlam krainschan koi na novi grunt diode ili Zasztupi, od onoga vremena Comendanta Zverhu iztoga grunta Rukum³⁰ niegovom potpisanoga, y navadnom pechatjum Zapechachenoga vu kojem vsze megje iztoga Grunta po-piszsatisze jmaju prosziti y vuzeti mora, za koiega Lepram ieden Rainiski y deszet grosi platiti moral bude.

Articulus Drugi.

Ako gdo y za Sitek na poliu Sztoiechi, ali za koiaguder druga gibucha duguvainia, Zdrugim Sze pogodi y kupecz to Zdvemi ali tremi Szvedoki poszvedochiti mogel bude tako va pogodba Sztalna bude razma ako bi ieden ali drugi /64v/ vise od polovicze kvaruval, alisze vfknil.

Articulus Tretij.

Nieden ne szme presz znainia Comendantovoga na Drugo meszto prenesztisze, y Sztalno nasztanitisze, niti grunta szvoiega ob szvoioi voli Zdrugim premeniti, jos mainie drugomu kakbi Szam hotel czeduvati, ali osztaviti, y poklakam gosz-podari Bastine ili Grunte jmajuchi od vszeh podankov iliti muskih dachi proszti-szu takovim Goszpodarom ili krainchanom na meszto plache za szlusbe nihove Voinichke za obchuvainie krain, takovi grunti y Bastine daneszu, y iztoga Zroka vszigdar takovi grunti ili Bastine Czele zachuvatisze jmaju, koje vu vszaki Capitanij

³⁰ Petrić, "Bjelovarsko područje do osnivanja Bjelovara 1756. godine": Szakum.

y voivodztva popisani budu, koiem grunтом zemlie Szlisaiuche, y polek Sztare navade odmeriene, ali kak sze z novich dokoncha, stose knim prilosi, ali odluc-hi nigdo na meinie /65r / szpraviti niti od grunta nikakovem modusem³¹ tadati nebude szmel, druge pako prilosene y k-Bastinam neszlisajuche, niti oszebuino potrebne Hisicze, y takove zemlie zoglaseinim pri Comendantu pervo vuchini-enim za navadnu Czenu krainchani szlobodno prodavati budu mogli, vendar rodbini blisni naimre grunta nemajuchi, y osztalem naipotlam krainchanom do-machem ponuditi y dati sze jma, Redovnikom pako presz dopuscheinia odnasz jmajuchega nikakovih Zemal, niti nikai negibuchega Sto do Szada imali neszu kupuvati Szlobodno nebude.

Articulus Cheterti.

Vszakomu ako drugach na Szvoiu Zemliu doiti nemore, po zemlij Szuszeda Szvoiega vu navadnom vremenu y presz kvara Hoditi y Voziti, dopuscheno ie, kuliko pako moguche, dasze Blisniega zemle haba.

Articulus Peti.

Ako gdo Szvoiega kai komu zalosi, (65v) pak do posztavlenoga terminusa neplati tak na prosniu onoga koi poszudi, imasze dusnik opomenuti da Zalog izkupi, y ako vu vremenu treh meszeczi neodkupi Zalog po knezu, y dvemi ali tremi po-ztaresemi od Szela preczenitisze ima, y Creditoru iliti niemu koiposzudi glavno iz interesem naplatitisze ima, drugo pako Goszpodaru koi ie zalozil povernuti sze mora

Articulus Sesti.

Ako koi komu presz pogodbe ili volie onoga chiie ie duguvainie kvara vuchini, tak polak

prezembe onomu komu ie kvar vuchinien naplatiti mora.

Articulus Szedmi.

Testamentumi pako Szverhu duguvainia Szkoim Disponuvati ili razluchiti do-puschasze, pred knezom ali pred Redounikom sztremi ako moguche Szvedoki ali naimeinie dvemi veruvanemi Delatisze imaju.

Articulus Oszmi.

Goszpodarom presz decze umiraiuchem vdova, Brati y Blisni (66r)Rogiaki, polak pravichno vuchinienoga Testamentuma, ako pak nebi vuchinien bil, polak obchin-ske praviczze, y reda vugibuchem Succedusi, imaju pako vdovicze szprivoleinim Comendantovim ufainie ako musa koibi za vojuvainie prikladen bil, vszeti hotele budu, succeduvati, akobi pak vdovicze po szmertu goszpodarovi nebi bile za musa, Brati ali blisni Rogiaki za Szlusbu Krainszku prikladni nemaiuchi pervo szvoiega grunta pred Drugemi osztalemi Sztrankami, vsze negibuche osztavleno zadobiti,

³¹ Petrić, "Bjelovarsko područje do osnivanja Bjelovara 1756. godine": modasem.

y po szmerti Goszpodara Grunta vu vszem negibuchem niemu Succeduvati, Akoli pako udovicza vech zamusa poiti nemogla ali nehotela, ali Musa za szlusbu Krainszku neprikladnoga vuzeti hotela, kako takai akobi vdovicza Brati y Blisni Rogiaki pomreti vftegnuli, ali izti Rogiaki y brati za Szlusbu krainszku y obdersavainie Goszpodarstva prikladni nebi bili, drugi sztrainszki na takov grunt koi k slusbam (66v) Krainszkim y obdersavainiu Goszpodarstva prikladen y vreden bude, od Comendanta posztavitisze jma, kakoli to y onda kadabi³² vsza hisa odemerla ali kako Zbog koiega goder Szrogka grunt prazen osztal, Comendant obdersavati mogel bude, akolibi pak Goszpodar Szdoviczum zakupa Szine osztavil, tak pred vszemi drugemi y Rogiaki Goszpodarovemi nai stareszi szin ako oszemnaiszt Let jmal, y Szlusbe krainszke prikladen obnasati y moguch bude, vu vszem negibuchem jmetku Succedual bude, drugi pako brati mlaisi koi oszemnaiszt Lett nemayu (razma akobi Comendant kak odnih oszebuino neodluchil) Lepram vu Gibuchem razluchefsi vsze negibuche, szestrami iednako Szbratom dela budu imeli, kadasze pak Goszpodar novi Szbrati Szesztrami Szdoviczom, y Rogiaki Delil bude polek sztare navadbe vu kasu Krainszku Deset Rainiski, Comendantu pet, a voivodi dva Rainiska iz vszega Comunszkoga, ili obchinszkoga imetka platiti budu morali, drugi pako Goszpodari novi koibi (67r) na grunt ali Bastinu, odkoiebi vszi Szini y Rogiaki pomerli, Zastupili y takovoga grunta dobili, od Czele Bastine dupliczu od mensega pako grunta ili Bastine polak proportie illi prilike ali vrednoszti dve tretine, poloviczu, ali cheterti tal Szpomenute Sume ali takse platiti mora.

Articulus Deveti.

Vole, koinie, krave, koze, praszczce, y sitek vszakoiachki obdersavajuch obdersavati morana, prodavati, y kopuvati, Dopellati, y odpelliati szlobodno ie, vu Generalij, y Szvan Generalie, nego ako bi menkainie vu kraini ali potrebocha domacha voziti szkratila, y otudabi y Comendanti zakratili.

Articulus Deszeti.

Nikomu ni Szlobodno prez dopuscheinia Comendantova, y odkazaina oszebuina Zverhu meszta Vuchiniena Sume, Loze, Germe, niti gore kerchiti, y vu polie Szinokose ali Goricze preobrachati.

Articulus Jedenaiszti.

Sirovina vu Hrasztzovih, y Bukovih Sumah krainchanom³³ koi druge Goszpode potlosniki neszu (67v) koim zakratitisze more, v Szem Szlobodna ie, dapache krainchanom Generalie pred drugemi vszemi Szztranszkemi, y za mensu plachu kakoti naimre, od veksega praszczca po chetiri, a od mensega po dva Lestor grosa vuzimatisze ima, Dopusztiti im sze more, od szztranszkeh Pako akobi kem Comendanti Siriti Dopusztili od velikoga Praszczca po Sest grosi, a od mensega po tri vuzeti mogu.

³² Petrić, "Bjelovarsko područje do osnivanja Bjelovara 1756. godine": kadebi.

³³ Petrić, "Bjelovarsko područje do osnivanja Bjelovara 1756. godine": krainschanom.

*Od Chinov illi Pregreh oszebuinih y ochiuesztih**Articulus Pervi.*

Tadbina koie preczembe ali vrednoszt trideszeti ali Raszbiiainiem dvadeszet Rainiski vuchiniena od Auditora ali Szudnoga Sztola, Szvu zum ali kastigum ochi-vesztom kastigatisze jma, vu Veksih Pako tatbinah obnaideni, ne vu penezi niti drugemi kastigami nego polek Karolinszkeh, y Ferdinanda pravicz zaidnum tojeszt glavnum kastigum kastigatisze ima.

/68r/ Articulus Drugi.

Akobisze pako koi Drugi ali treti put vu tatbini obnasel, akoprem vszaki put meinie bi vukral y tatbina poszeb vuzeta vnoga izneszla nebi, polak Regul y Zapovedi karolinszki y Ferdinantszki pravicz obsZugien Szgubleiniam glave kastigatisze ima.

Articulus Tretij.

Koi duguvainie kakovo mense vrednoszti ali preczembe nego ie gori imenuvano vfkradne, vfkradneno Zakupa kvarom vuchinienim povernuti ima, Chetiri ali polek previgeinie Szuda vise, ali nai vech deszet Rainiski Birsaga plati, ako pak vise toga koga presz Szmertnoga vudarcza vudri ali rani zvan Zadovalschine rainienomu dati morane Polek Articulusev karolinszkih ili glavnih kastigatisze ima.

Articulus Cheterti.

Ako chia Vozna marha, ali druga drugomu kvar vuchini on kvar po szuszedi imaszce preczeniti y od Goszpodara Marhe naplatiti.

/68v/ Articulus Peti.

Koi drugoga Marhu koia kvar Vuchini, iz Malovrednoszti tukel ali Rasal bude, on Goszpodaru Marhe kvar vuchinien naplati, kvara ali Ranu Marsetu vuchinienu naplatiti mora. y Razma toga Zbog malovrednoszti kulikosze obnaide kastigatisze ima.

Articulus Sesti.

Vu Szvadah koie presz Ran veksih kervnem preleiainiem pripetesze krivecz pet ali polek obnaigeinia Auditorova vise ali naivech pako oszem Rainiski, y Rainienomu Sztroske, y kvar y Barbera naplatiti dusen bude. Vu drugih pako Szvadah koie presz vszakoga kervnoga preleiainia szablami ali orusiem do modricz pripetesze krivecz takov ne vu penezi nego polek obnaigeinia y pripecheienia Szdrugom kastigum kastigatisze jma.

/69r/ Articulus Szedmi.

Zbog takovih pako Szvadi, akoprem rainiena Sztranka nikakovo tusbu nebi napri dala, Szuprot takovim akosze videlo bude iz Chasti Inquiruvati sze more.

Articulus Oszmi.

Lotri, kot kurve zvuzami ob kruhu y vodi ches nekuliko dan, ali kastigom oc-hivesztom naisze kastigaiu, zakonszki Lotri pako y Szilniki , Comendantomsze napervo dati imaiu, zverhu koih Auditor Inquiruati ima, y ako vech puti vu takom okriveni obnaidusze

gledechi persone prekersitelov kastigom telovnom kastigati sze imaju.

Articulus Deveti.

Nepokorni Szini, ali tulikai koibi vuchem veksem Roditele ali sztarese szvoie szbantuvali, polak velikoche pregrehe zvuzum posztom y Boiem, ali jos ostresemi takvemi kastigami kasztigatisze imaju.

/69v/Ako pak mensa pregreha bi bila szuprot takovim presz tusbe Roditelov szuditisze nemaju.

Articulus Deszeti.

Penezi, Birsagi polek odlucheinia Comendantova vu Instructij posztavlena naisze Apliczeraju.

Articulus Jedenaiszti.

Profuzom od Szuda, od Restantov ili zapornikov, nevech nego dvadeszet y pet kraiczerov plache vuzeti Dopuscheno ie.

Od Duguvainia Voinichkoga.*Articulus Pervi.*

Krainchani kaiti Voinikiszu pot pravicsami Voiachkemi nai budu, y szvoie szlusbe ili chasti vu Personah Verno y marlivo oversavati jmaju, nitisze od takovih Szpenezi odkuplavati mogu, drugach pako Vuchinifsi Szkastigom Szpodobnom, y sztulikemi penezi szkulikemi od Szlusbe izszneti Radibisze, ali y vu Duplom iz onem koibi kai priel kasztigatisze imaiu, koie tak od plachnih kak od neplachnih Razumetisze mora, ar akoprem /70r/ nekoj plache nemaju, vendar Grunte ili Bastine Vusivaiuchi, Krainszke Szlusbe obnasati Dusniszu, Szbog koie voinichke praviczze ili szloboschine jmaju.

Articulus Drugi.

Voivode jmaju Biti Liudi voinichki, dobroga Sivleinia presz vszake Szumlie, kakove Malovrednoszti, y pravichni Liudi, akobisze pako vu kakovi Malovrednoszti kakova Szumlia Szuprot nim jmala, ali akobi od takova zlo chineinia, pri Comendantu obtuseni bili, poszli tusbe takove po Auditoru previditisze jmaju, y kakosze naide polak vrednoszti y pregrehe kastigatisze jmaju.

Articulus Tretij.

Kako takaise ako Voivode kakovoga szmet szvoih potlosnih, vu kakovom duguvainiu krivcza obnaidu, ravno to Szoglaseiniem Comendantu pervo Vuchinienim obdersavati imaju.

Articulus Cheterti.

Vsze P[rav]de y Szuprotivchine koie bisze zbog gruntov ali drugoga imetka /70v/ met krainchani pripetiti mogle Zroki Rechenim modusem polak obnaideinia Duguvainia, od Auditorov ali knezov prevideti y Szuditisze jmaju, voivode zvan oblaszti koiu kakoti Capitani imaju, tak vu voinichkom kako vu Domachem poszliu falinge pobolsati y pregrehe kastigati Szvade megiu krainchani y Szbog kakovoga Domachega Duguvainia, pripechene P[rav]de dobrovolno sztranke ako pogoditi mogu y prez sztola Szudnoga opravitisze more Jakoszt jmalu budu.

Articulus Peti.

Na meszto Voivod, Zasztafnikov y drugeh hmiraichuh officirov kak tulikai koibi po szudu chaszt Szgubiti vftegnuli, drugi vendar y izbirainiem poglavarov po Puku preporuchitisze budu mogli, ali da tak officiri kak Seresani toieszt krainchani vszi verno nasse Szlusbe obnasati terszitisze imaju /71r/da predi y Lese Vekse Chasti Zadobiti mogli budu, place y Chasti prez vszakoga regala, ili plachainia Comendantom ali Voivodam toieszt prez vszakoga Regala dobivali budu, koibi pako krainschan kakova Regala za Plachu obetal, ali dal, kak takai koibi takovoga regala vuzel vu duplum kasztigalsze bude, toieszt ono sto obecha pogubiti hoche, y ios tuliko on koi obecha, kak on koi vuszme ali vuszeti bi hotel platiti Birsaga moral bude.

Articulus Sesti.

Plache vsem plachnim po Sztanovitih posztavlenih Comissari delilesze budu, y naimre pred Capitanom y voivodom da oni Rechenim Comissarom Szvedochansztvu ili Quietantiu Szverhu toga daszu prieli dadu.

/71v/ Articulus Szedmi.

Krainschan vszaki kako ie gori recheno, Szlusbe voiachke verno obnasati dusen bude, y Stoguder polek takovih Szlusbi polak Artilerie iliti Stukov kako profunta takai, y druge osztale potrebchine Szoldachke ili voinichke, kak y kada potrebno bude, dopeliuvati y privasati kak takai Sume kadi potrebocha Szobom donesze zaszekati, Baste y Sancze, kat suprot nepriatelu potrebno bude, kaksze od Comendantov odluchi y zapove, kopati y Delati dusni budu, drugach pako kercheinie Sum, do veszda Szuprot voli nassi vuchinieno, kako ie vre vu Articulu Deszetom, prepovedano naiosztreie, y szada prepovedasze.

Articulus Oszmi.

Tulikaise Za obchuvainie szadasnih Gradov, ili Testungih, /72r/ kak takai za pobolsavainie ili popravlainie, y akobi potrebno bilo Znovich druge takove grade Dellati, Delom Szvoim primorani budu oszebuino pak na podigainie y popravlainie His Comendantom danih, y druga Sztainia Sznasemi Cezarszko kralevszkemi sztroski napravlena, sto pri nih potrebno, bude delati morali budu; kako tulikai derva za komen ili kuhniu Comendantom y officerom Graczkem kakosze

od szada vu Generaliu doiduche Comissie red napravi, y zapove vozili budu, Szeno na Szenokosah Comendanczkih, kako y na nihovi zemliah poszeiani Sitek szpraviti imali budu pri takovom delu pako reda, ili premeinainie krainschani ob dersavali, y na takovom Comendanczkom delu od Comendantov /72v/ polek Sztare negdasne navade hranu imali budu, kako takai vszaki Goszpodar od Bastine, ili grunta vszako leto modusem gori rechenim ieden dan voivodi szvoiemu delati moral bude, na meszto takovih tesakov Pako, niti Comendant niti voivode peneze potrebuвати mogli nebudu, od drugih vszeh podankov vuchembi goder takovi bili, ali vu penezi ali vu koiem drugom poszliu, ili duguvainiu od Comendantov ili voivot potrebuваниh kakovem goder modusem Szmisлити bisze mogli zevszema proszti budu.

Articulus Deveti.

Szmutnie ali Burke kakove, vszagdar nam ali Generalu nassemu, ali Comendantom Szvoim paslivo naglasz dati y prepovedati jmaju.

/73r/ Articulus Deszeti.

Na megiah krainszkih vu vszaki Capitanij da nikako nepriatel kerszchainszki preiti mogel nebi, Zadovolne Sztrase ne szamo plachni nego y neplachni, obdersavati y chuvati imaju.

Articulus Jedenaiszti.

Kadaguder bisze pako Sto Bog mentui kakova voiszka podigla Zevszeh Capitanij, vszi krainschani da pache y Dechaki oszemnaiszt Let imajuchi na odbiainie³⁴ turchina, y koiegagot Drugoga nepriatela vszi zakupa Szlosno zevszeh Sztrani, y iz pogibelium Sivleinia Szuoga Szuprot takovim nepriatelom vszigdar gotovi biti moraju y kadaimsze Voiachko znameinie po Generalu na takov poszel da, da vszi zevszem orusiem, koimssze od Generala odluchi vu ono Meszto y za ono vrime, kakoimsze zapoue y kulikim zapovedano bude, /73v/Szprautisze moraiu, y tam tak dugo chakati, doklam y drugi dole sztoiechi nie sztichi, y Sznimisze Szlositi mogli budu, ali pak kamubi General Zapovedal, akobi potrebno bilo na dalle poitibi mogli.

Articulus Dvanaiszti.

Ako szuprot nepriatelliu zvan orszaga poiti bi morali tako na turszkeh Sztranh dva tiedna, vu drugom pako orszagu ieden tieden szami hranitisze moraju, zatim pako vremenom, Szpomenuti General za hranu szkerbeti nim mora.

Articulus Trinaiszti.

Akoprem vszi naimre proszti peszchi plachni neszu, tako vendar General ali drugi niemu potlozeni Comendanti kada potrebocha bude, polek navade azadasne praha, y olova, toieszť Patrone polek potreboche Vojachke vszem dati dusen bude /74r/ I Zato vszem yszleidnem nasem officiom ondi posztavlenim, y

³⁴ Petrić, "Bjelovarsko područje do osnivanja Bjelovara 1756. godine": odbirainie.

drugim potlosnikom vernim, koiegaguder oni Sztalisa, chasti ali Conditia Jeszu ondi Sztoiechem navlasztito pak Szuczem illi Auditorom nasim krainszkim, kako takai Szadasnim y Buduchim kraine Varaszdzinske Generalom y Comendantom, y osztalim officiom nasim zovim milosztivno y ostro naruchamo, y zapovedamo, da Szpomenute Generalie Puka voinichkoga, met Szavum y Dravum Sztoiechega, polak milosztivne nasse y Successorov nasih vole, polak Napiszanih pravicz y Statumov y Articulusev Mirnoga y presz vszega Bantuvainia vsivati y Ladati puszte, dasze niti officiri kai Szuprot tem iztem praviczam, ili Articulusem Szuprotivnoga Vuchiniti nepoufaiu niti po drugom pot nieden nachin Szuprotivnoga kai Vuchiniti neprepuszte /74v/ nego vsza y Szlednia vunih Sztoiecha da obdersavaiu y Brane, drugach vu nemiloschu nasu y Successorov nasih vfpaszti y kastigu naiosztresu terpeti hote. Akobisze pako Szbog Statutomos Ali articulusev oveh, kakova dvoina pripetila, za nasz takove Dvoine pretolnacheinie y Successorov nasih kako isztih pravicz poveksavainie ali pomensavainie, kako vszagdar Czeszarom y poglavnikom prisztoisze vszagdar zaderszavamo.

J kaiti oszebuino vechputi Szpomenutomu Puku Voinichkomu met Szavum y Dravum Sztoiechemu Zliubavjum nagnieniszmo, to nagneinie /75r/ Zovim još bole pokazati hoteliszmo, da Generaliu Varasdzinszku (koia Szbog osztalih dale-snih vu zaidnem turszkom Boiu, po Bosi Miloschi Zadobljeni meszti y orszagi za krainu oszavatisze nebi mogla) od Szada kako y doszada³⁵ *vendar polak vole nase, y Succesorov nasih, za veksi Sztierszkoga orszaga mir, y Szegurnoszt, szbag koiega zroka Generalia ova naipervich odluchena ie kraini pripiszat, y za krainu Dersati, ne Lepram Milosztivo privalamo, nego tulikaisze szbog vnogeh nam y pregim naszim od isztih krainchanov vuchinienih Szlusbih, y nadalle ufainia da takove vszigdar vuchiniti terszilisze budu, onu kojuszu doszat vusivali y prieli, miloschu dajemo, da naimre nepotlam kakoti y doszada vu nasztainienih grunti, /75v/ Szlobodno osztati, y takove nim dane Grunte ali koimsze napotlam dadu, Mirno y presz vszakoga Bantuvainia, ili Szuprotischine vusivati mogli budu; nedvoimo pako da voinichke Szlusbe Szuprot Turchinu ali drugomu nepriatelu kadabi potrebno bilo verno vujujuch vszigdar chinili nebi, y na odbiainia nepriatelszkoga Szderchalischa terszilisze budu, Burke Domache ili szmutnie krainszke pocheti nepoufaiusze, niti nikai nam nepovolnoga, zbg koiega nim dane pravicze Vuzeti nasz Genuti bi mogli vuchiniti nepotsztupesze, da pache nam y Successorom nassim kako takai Posztavlenim officiom vszu pokornoszt y potlosznoszt polak vernoszt y dusnoszti /76r/ Szvoie, vszakoiachki izkasu y Vuchine.*

Jakosztiom ili Svedochansztvom, oveh naseh Rukum nasum potpisanih y pechatium Zapechachenih lisztov.

³⁵ Petrić, "Bjelovarsko područje do osnivanja Bjelovara 1756. godine": dszaga, a nema ovoga dijela teksta istaknutoga kurzivom.

Danih vu Varasu nasem Linczu pervi dan Meszecza Septembra Letta jeszero Szedemszto trideszet y drugoga; kralesztva nassega Rimszkoga, Letta dvadeszet y pervoga, Szpaniurskoga Pako dvadeszet y Devetoga; Vugerszkoga y cheskoga tullikai dvadeszet y pervoga

Carolus

Eugenius od Sabaudie

Na zapoved Czeszarove y kralieve szvetloszti

Augus.Thom. P.G. od Beber.

Objavljeni izvori i literatura

Adamček, Josip. "Problem krajiških buna u historiografiji". U: *Vojna krajina. Povijesni pregled, historiografija, rasprave*, ur. Dragutin Pavličević, 119-139. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1984.

Antoljak, Stjepan. *Bune pučana i seljaka*. Zagreb: Matica hrvatska, 1956.

Adriány, Gabriel. "Das oberste königliche Patronatsrecht über die Kirche in Ungarn". U: *Beiträge zur Kirchengeschichte Ungarns*, uredio Gabriel Adriány, 26-36. München: Trofenik, 1986.

Bahlcke, Joachim. *Ungarischer Episkopat und österreichische Monarchie. Von einer Partnerschaft zur Konfrontation (1686-1790)*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2005.

Basset, Richard. *For God and Kaiser: The Imperial Austrian Army, 1618-1918*. Yale University Press, 2015.

Beales, Derek. "Clergy at the Austrian Court in Eighteenth Century". U: *Monarchy and Religion: The Transformation of Royal Culture in Eighteenth-Century Europe*, uredio Michael Schaich, 79-104. Oxford: Oxford University Press, 2007.

Bireley, Robert. *The Jesuits and the Thirty Years War: Kings, Courts and Confessors*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.

Bireley, Robert. *Ferdinand II, Counter-Reformation Emperor, 1578-1637*. Cambridge University Press, 2014.

Bracewell, Wendy. "The historiography of the Triplex Confinium, 16th-18th Centuries". U: *Frontiers and writing of history*, uredili Steven G. Ellis i Raingard Eßer, 211-227. Hanover; Laatzten: Wehrhahn Verlag, 2007.

Brlobaš-Nada Vajs, Željka. "Rajnski forint – Rajniški – u hrvatskom kajkavskom književnom jeziku". *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 33 (2007): 19-39.

Brockmann, Thomas. *Dynastie, Kaiseramt und Konfession. Politik und Ordnungsvorstellungen Ferdinands II. im Dreißigjährigen Krieg*. Paderborn: Ferdinand Schöningh Verlag, 2011.

Buczynski, Alexander. "Hrvatske granice i Vojna krajina". U: *Hrvatska i Europa. Kultura, znanost i umjetnost. Sv. III: Barok i prosvjetiteljstvo (XVII-XVIII. stoljeće)*, uredio Ivan Golub, 43-69. Zagreb: HAZU; AGM, 2003.

Buczynski, Alexander. "Vojna krajina u 18. stoljeću". U: *Povijest Hrvata. Druga knjiga: Od kraja 15. stoljeća do kraja Prvog svjetskog rata*, uredili Mirko Valentić i Lovorka Čoralić, 274-287. Zagreb: Školska knjiga, 2005.

Buczynski, Alexander; **Čoralić**, Lovorka. "Vojska". U: *U potrazi za mirom i blagostanjem. Hrvatske zemlje u 18. stoljeću*, uredila Lovorka Čoralić, 149-168. Zagreb: Matica hrvatska, 2013.

Ciesielski, Tomasz. "The Eastern Question in the 1730s: The Ottoman Empire and the 'Real Enemy' (Russia), the 'Perceived Enemy' (Austria), and the 'Unreliable Friend' (France)". U: *Das Bild des Feindes. Konstruktion von Antagonismen und Kulturtransfer im Zeitalter der Türkenkriege. Ostmitteleuropa, Italien und Osmanisches Reich*, uredili Eckhard Leuschner i Thomas Wünsch, unter redaktioneller Mitarbeit von Daniel Lalić, 283-294. Berlin: Gebr. Mann Verlag, 2013.

Čoralić, Lovorka. *U potrazi za mirom i blagostanjem. Hrvatske zemlje u 18. stoljeću*, Zagreb: Matica hrvatska, 2013.

Gavrilović, Slavko. "Srbi u Hrvatskoj u XVIII. veku". *Zbornik Matice srpske, Odeljenje za društvene nauke, Zbornik za istoriju* 14 (1976): 7-56.

Gavrilović, Slavko. *Građa za istoriju Vojne granice u XVIII. veku. Varaždinski generalat, knj. 3 opseg 5*. Beograd, SANU: 1989.

Gavrilović, Slavko. *Građa za istoriju Vojne granice u XVIII. veku. Knj. 3. Varaždinski generalat*. Beograd: SANU, 2006.

Gavrilović, Slavko. *Građa za istoriju Vojne granice u XVIII. veku. Knj. 4. Varaždinski generalat knj. 2*. Beograd: SANU, 2008.

Gavrilović, Slavko. *Građa za istoriju Vojne granice u XVIII. veku. Knjiga 5, Varaždinski generalat knj. 3*. Beograd: SANU, 2009.

Gavrilović, Slavko. *Građa za istoriju Vojne granice u XVIII. veku. Knjiga 6, Varaždinski generalat knj. 4*. Beograd: SANU, 2011.

Hitchins, Keith. "From Religious Community to Ethnic Nation". U: *Reconstituiri istorice. Idei, cuvinte, reprezentări. Omagiu prof. Iacob Mârza*, uredili Ana Maria Roman Nego i Tudor Rosu, 198-205. Alba Iulia: Aeternitas, 2006.

Holjevac, Željko; **Petrić**, Hrvoje; **Karaula**, Željko. *Povijest Bjelovara od početka naseljavanja do Domovinskog rata*. Zagreb: HAZU, 2013.

Holjevac, Željko. "Hrvatsko-slavonska Vojna Krajina u ranome novom vijeku". U: *Hrvatsko-slavonska Vojna krajina i Hrvati pod vlašću Osmanskoga Carstva u ranome novom vijeku*, uredili Željko Holjevac i Nenad Moačanin. Zagreb: Leykam international, 2007.

Huzjan, Vladimir. "Pokušaj otkrivanja nastanka i razvoja kravate kao riječi i odjevnog predmeta". *Povijesni prilozi* 34 (2008), br. 34: 103-121.

Hyden-Hanscho, Veronika. *Reisende, Migranten, Kulturmanager. Mittlerpersönlichkeiten zwischen Frankreich und dem Wiener Hof 1630-1730*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2013.

Ingrao, Charles; **Pešalj**, Jovan; **Samardžić**, Nikola. *The Peace of Passarowitz, 1718*. Purdue University Press, 2011.

Jukić, Ivana. "Zagrebački biskup Emerik Estrehazy i čl.VII/ Hrvatska pragmatička sankcija iz 1712." Magistarski rad, Svečilište u Zagrebu, 2005.

Jukić, Ivana. “Vladavina žena na Bečkom dvoru 1711./1712. i Hrvatska pragmatička sankcija”. *Povijesni prilozi* 30 (2006):103-127.

Jukić, Ivana. “Hrvatska pragmatička sankcija; cum Regi, tum Patriae”. Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2009.

Jurišić, Ivan. “Karlovački generalat u reformama Habsburškog dvorskog apsolutizma”. Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 1998.

Kaser, Karl. *Slobodan seljak i vojnik. Povojačenje agrarnog društva u Hrvatsko-slavonskoj vojnoj krajini (1535-1881)* I-II. Zagreb: Naprijed, 1997.

Kašić, Dušan. “Prilozi za istoriju ‘Statuta Valachorum’”, *Spomenik SANU* 106 (1956), br. 8: 37-50.

Klaić, Nada. *Društvena previranja i bune u Hrvatskoj u XVI. i XVII. stoljeću.* Beograd: Nolit, 1976.

Korade, Mijo. “Benedikt Vinković (1637.-1642.)”. U: *Zagrebački biskupi i nadbiskupi*, uredio Franko Mirošević, 315-325. Zagreb: Školska knjiga, 1995.

Korade, Mijo. “Petar Petretić (1648.-1667.)”. U: *Zagrebački biskupi i nadbiskupi*, uredio Franko Mirošević, 333-339. Zagreb: Školska knjiga, 1995.

Kršev, Boris N. “Statuta Valachorum-pravna osnova nastanka Vojne granice-Krajine”. *Civitas. Časopis za društvena istraživanja* 2 (2011): 129-148.

Kubiska-Schar, Irene; Pözl, Michael. *Die Karrieren des Wiener Hofpersonals 1711-1765. Eine Darstellung anhand der Hofkalender und Hofparteiprotokolle* (Innsbruck: Studienverlag, 2013).

Kudelić, Zlatko. “Prijedlog dvorskih savjetnika caru Leopoldu I. o smjenjivanju marčanskog biskupa Gabrijela Mijakića i sužavanju vlaških povlastica iz 1668. godine”. *Croatia Christiana Periodica* 51 (2003): 79-100.

Kudelić, Zlatko. “Povijest grkokatoličke Marčanske biskupije (‘biskupije Vlaha’) zagrebačkog biskupa Petra Petretića iz 1662. godine”. *Povijesni prilozi* 22 (2003), br. 25: 187-216.

Kudelić, Zlatko. “Katoličko-pravoslavni prijepori o crkvenoj uniji i grkokatoličkoj Marčanskoj biskupiji tijekom 1737. i 1738. godine”. *Povijesni prilozi* 23 (2004), br. 27: 101-132.

Kudelić, Zlatko. *Marčanska biskupija. Habsburgovci, pravoslavlje i crkvena unija u Hrvatsko-slavonskoj vojnoj krajini 1611-1755.* Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2007.

Kudelić, Zlatko. “Isusovačko izvješće o krajiškim nemirima 1658. i 1666. godine i o marčanskom biskupu Gabrijelu Mijakiću (1663.-1670.)”. *Povijesni prilozi* 32 (2007): 119-182.

Kudelić, Zlatko. “Četiri predstave grkokatoličkih marčanskih biskupa iz prve polovice 18. stoljeća”. U: *Humanitas et Litterae. Zbornik u čast Franje Šanjeka*, ure-

dili Lovorka Čoralić i Slavko Slišković, 437-456. Zagreb: Dominikanska naklada Istina, Kršćanska sadašnjost, 2009.

Kudelić, Zlatko. "Čaplovićeva povijest Marčanske biskupije". *Povijesni prilozi* 29 (2010), br. 38: 135-182.

Kudelić, Zlatko. "Izvjeshće križevačkog pukovnika Johanna Josepha Herbersteina o Svidničkoj (Marčanskoj) biskupiji iz 1666. godine". U: *Ascendere historiam. Zbornik u čast Milana Kruheka*, uredili Marija Karbić, Hrvoje Kekez, Ana Novak i Zorislav Horvat, 229-247. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2014.

Kudelić, Zlatko. "Hrvatsko-slavonska vojna krajina u novijoj historiografiji: dva desetljeća istraživanja i otvorenih pitanja". U: *Historiografija/povijest u suvremenom društvu. Zbornik radova s okruglog stola održanog 11. i 12. listopada 2011. u Zagrebu*, uredili Gordan Ravančić, Mislav Gregl, Ivana Horbec, Vlasta Švooger, Dinko Župan, 35-50. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2014.

Kukuljević Sakcinski, Ivan. *Borba Hrvatah u Tridesetogodišnjem ratu*. Zagreb: Matica hrvatska, 1874.

Lazanin, Sanja. "Hrvatska povijest i narod u izvještaju Josepha von Sachsen-Hildburghausena". *Godišnjak njemačke narodnosne zajednice* 17 (2010): 55-64.

Lazanin, Sanja. *Slika drugoga i pismo o sebi: Grof Josip Rabatta (1661.-731.) o Hrvatskoj i sebi*. Zagreb: Srednja Europa, 2014.

Lopašić, Radoslav. *Spomenici Hrvatske krajine, knj. III.: Od godine 1693. do 1780. i u dodatku od g. 1573 do 1730*. Zagreb: na prodaju u Knjižari L. Hartmana (Kugli i Deutsch), 1889.

Mat' a, Petr; Winkelbauer, Thomas. *Die Habsburgermonarchie 1620 bis 1740. Leistungen und Grenzen des Absolutismusparadigmas*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag Stuttgart, 2006.

Matanović, Damir. *Grad na granici. Slobodni vojni komunitet Brod na Savi do sredine 19. stoljeća*. Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, 2008.

Mirdita, Zef. *Vlasi u historiografiji*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2004.

Mirdita, Zef. *Vlasi-starobalkanski narod*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2009.

Pavličević, Dragutin. *Vojna Krajina. Povijesni pregled, historiografija, rasprave*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1984.

Moačanin, Fedor. "'Statuta Valachorum' od 14. aprila 1667". *Historijski zbornik* 29-30 (1976 – 1977): 225-232.

Moačanin, Fedor. "Društveni razvoj u Vojnoj krajini". U: *Društveni razvoj u Hrvatskoj (od 16. stoljeća do početka 20. stoljeća*, ur. Mirjana Gross, 83-101. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1981.

Močanin, Fedor. "Vojna Krajina do Kantonskog uređenja 1787.". U: *Vojna Krajina. Povijesni pregled-historiografija-rasprave*, uredio Dragutin Pavličević, 23-56. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1984.

Močanin, Fedor. "Pokušaji sporazumijevanja između hrvatskog plemstva i vlah Varždinskog generalata u 17. stoljećuv. *Vojna Krajina. Povijesni pregled-historiografija-rasprave*, uredio Dragutin Pavličević, 275-302. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1984.

Močanin, Nenad. "Militärgrenze und »Nationalcharakter« der Kroaten im 17. und 18. Jahrhundert". U: *Das Bild des Feindes*, uredili Eckhard Leuschner i Thomas Wunsch, 51-54. Berlin: Gebr. Mann Verlag, 2013.

O'Reilly, William. "A Life in Exile: Charles VI (1685-1740) between Spain and Austria". U: *Monarchy and Exile: The politics of Legitimacy from Medicis to Wilhelm II.*, uredili Philip Mansel i Torsten Riotte, 69-90. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2011.

Pečar, Andreas. *Die Ökonomie der Ehre. Der höfische Adel am Kaiserhof Karls VI. (1711-1740)*. Darmstadt:Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 2003.

Petrić, Hrvoje. "Roman Catholic Church and Confessional Revival. (In)tolerance in a Complex Borderland up to 1630s. Case Study of the Town of Koprivnica". U: *Tolerance and Intolerance on the Triplex Confinium. Approching the "Other" on the Borderlands: Eastern Adriatic and beyond 1500-1800.*, uredili Egidio Ivetić i Drago Roksandić, 253-263. Padova: Cleup, 2007.

Petrić, Hrvoje. *Pogranična društva i okoliš. Varaždinski generalat i Križevačka županija u 17. stoljeću*. Samobor: Meridijani, 2012.

Petrić, Hrvoje. "Bjelovarsko područje do osnivanja Bjelovara 1756. godine". U: *Povijest Bjelovara od početka naseljavanja do Domovinskog rata*, uredili Željko Holjevac, Hrvoje Petrić, Željko Karaula, 17-42. Zagreb: HAZU, 2013.

Roksandić, Drago; **Lazanin**, Sanja. "J. W. Valvasor i J. Rabatta o Hrvatskoj vojnoj krajini 1689. i 1719. godine: Percepcije, stereotipi i mentalitet na 'tromeđi' u komparativnoj perspektivi". U: *Triplex Confinium ili O granicama i regijama hrvatske povijesti, 1500-1800.*, uredio Drago Roksandić, 173-204. Zagreb: Barbat, 2003.

Roksandić, Drago. "Posavska Krajina/granica od 1718. do 1739. godine". *Ekonomska i ekohistorija* 3 (2007), br. 3: 62-82.

Rothenberg, Eric Gunther. *The Austrian Military Border in Croatia, 1522-1747*. Urbana: Illinois, 1960.

Schmidt-Brentano Antonio. *Kaiserliche und k. k. Generale: (1618-1815)*. Wien: Österreichisches Staatsarchiv, 2006.

Slukan Altić, Mirela. "Teritorijalni razvoj i razgraničenja Varaždinskog generalata (1630.-1771.)". *Podravina* 4 (2007), br. 7: 7-32.

- Sučević**, Branko. "Razvitak 'vlaških prava' u Varaždinskom generalatu". *Historijski zbornik* 6 (1953): 64-70.
- Šarić**, Marko. "Inter-confessional Relations and (In)tolerance among the Vlachs (16th-17th Centuries)". U: *Tolerance and Intolerance on the Triplex Confinium. Approching the "Other" on the Borderlands: Eastern Adriatic and beyond 1500-1800.*, uredili Egidio Ivetić i Drago Roksandić, 181-194. Padova: Cleup, 2007.
- Uhač**, Josip. *Marčanska biskupija (eparhija)*. Zagreb: Glas Koncila, Zagreb, 1996.
- Thonemann Fyfe**, Helena. *Confessor to the last of the Habsburgs: the Emperor Charles (1685-1740) & Georg Tönneman, SJ (1659-1740)*. Banbury: H. F. Thönnemann, 2008.
- Točanac**, Isidora. *Srpski narodno-crkveni sabori (1718-1735)*. Beograd: Istorijski institut, 2008.
- Valentić**, Mirko. "O etničkom korijenu hrvatskih i bosanskih Srba". *Časopis za suvremenu povijest* 24 (1992), br. 3: 1-21
- Valentić**, Mirko. "Geografska i demografska slika Hrvatske u XVII. i XVIII. stoljeću". U: *Hrvatska i Europa. Kultura, znanost i umjetnost. Sv. III: Barok i prosvjetiteljstvo (XVII-XVIII. stoljeće)*, uredio Ivan Golub, 29-42. Zagreb: HAZU; AGM, 2003.
- Valentić**, Mirko. "Vojna krajina u 17. stoljeću". U: *Povijest Hrvata. Druga knjiga: Od kraja 15. stoljeća do kraja Prvog svjetskog rata*, uredili Mirko Valentić i Lovorka Čoralić, 111-112. Zagreb, 2005.
- Vaniček**, Franz. *Spezialgeschichte der Militärgrenze aus Originalquellen und Quellenwerken geschöpft*, I. Band. Wien: Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdruckerei, 1875.
- Völkl**, Ekkehard, "Militärgrenze und 'Statuta Valachorum'". U: *Die österreichische Militärgrenze. Geschichte und Auswirkungen, Schriftenreihe des Regensburger Osteuropainstituts* Band 8, ed. Gerhard Ernst, 9-24. Regensburg: Verlag Laasleben, 1982.
- Vötsch**, Jochen. "Christian August, Herzog von Sachsen-Zeitz". U: *Sächsische Biographie, hrsg. vom Institut für Sächsische Geschichte und Volkskunde e. V. bearb. von Martina Schatjowsky*. Online-Ausgabe: <http://www.isqv.de/saebi/> (19. 9. 2017.).
- Wilson**, Peter H. *Europe's Tragedy: A History of the Thirty Years War*. London: Allen Lane, 2009.

“*Statuta Confinariorum Varasdinensium*” iz 1732. godine: latinski i kajkavski tekst

Zlatko Kudelić
Croatian Institute of History
Opatička 10
10 000 Zagreb
Croatia
E-mail: zkudelic@isp.hr

Summary

The author analyzes text of *Statutes of Vlachs* published for frontiersmen/Grenzers of Varaždin Generalate in in the 1732 in latin and kajkavian variant of croatian language and compares this document with the older one, the *Vlach Statutes / Statuta Valachorum* from 1630. year. The aim of this new document was to redefined obligations and rights of frontiersmen in Varaždin Generalate after a long period of social and religious disturbances during first three decades of 18. century. Author points out that the appearance of this document must be considered in context of military reforms in Varaždin Generalate made by Count Caspar Ferdinand von Cordua. He reorganized military structure of Generalate establishing new military units, but reducing the pay of frontiersmen and raising of pay for officers was not acceptable for frontiersmen. Styrian estates although opposed his reforms warning Vienna court that financing of Varasdin Generalate under this circumstances was useless and that well established and equipped frontiersmen army cam also represent potential threat for Monarchy. As for a new *Vlach Statutes*, they like the old Statuta form 17th century had not consider religious and ecclesiastical issues, but restricted frontiersmens right of free disposition of possessions and forbade buying out military service. Most important change was nomination of military judges (auditors) in seat of every of four captaincies, which have accomplished the duties of previous supreme judge and eight assessors. Auditors solved different complaints of frontiersmen, including those against military captains (vojvode), and *vojvode* have got the possibility of making final decisions in quarrels which can be solved without official judicial procedure. Although Vienna Court supported Cordua's plans and promulgated them in 1733 they have been accepted only partialy, but reforms caused disturbances and resistance of frontiersmen and new *Statuta* for frontiersmen of Varasdin Generalate were not officialy proclaimed because authorities wanted to keep peace in Military Frontier.

Key words: Croatian and Slavonian Military Border, Vlach statutes, Varasdin Generalcy, border men, Habsburg Monarchy, Charles VI